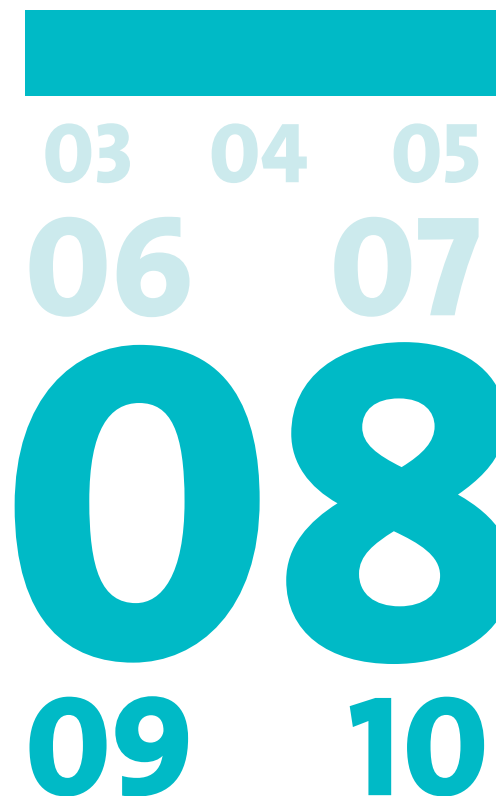

Toerisme in macro- economisch perspectief, 2001–2006

Satellietrekening Toerisme (SRT)

Centraal Bureau voor de Statistiek

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
—	= nihil
—	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2006–2007	= 2006 tot en met 2007
2006/2007	= het gemiddelde over de jaren 2006 tot en met 2007
2006/'07	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz. beginnend in 2006 en eindigend in 2007
2004/'05–2006/'07	= boekjaar enz., 2004/'05 tot en met 2006/'07

In geval van afronding kan het voorkomen, dat de som van de aantallen afwijkt van het totaal.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428, 2273 XZ Voorburg

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek – Facilitair beheer

Omslag

Tel Design, Rotterdam

Inlichtingen

Tel.: (088) 570 70 70
Fax: (070) 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax: (045) 570 62 68

Internet

www.cbs.nl

ISBN 978-90-357-1578-3

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2008.
Verveelvoudiging is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Resultaten SRT 2001–2006	7
2.1 Toename toeristische bestedingen vooral door prijsstijgingen	7
2.2 Zakelijk en recreatief toerisme	7
2.3 Dagtochten en meerdaagse vakanties	8
2.4 Bestedingen naar soorten diensten en goederen	8
2.5 Toeristische werkgelegenheid gedaald	11
3. De Nederlandse SRT: Theorie, methodebeschrijving en indeling	12
3.1 Theorie en methodebeschrijving	12
3.2 Definities: Toerisme, reizigers en de normale omgeving	12
3.3 SRT-indeling diensten, duurzame recreatiegoederen en bedrijfsklassen	17
4. Toekomstplannen SRT	19
Dankwoord	20
Referenties	21
Bijlage SRT tabellen	22

1. Inleiding

Tot voor kort kon geen eenduidig beeld geschetst worden over de rol van toerisme in de Nederlandse economie, terwijl hiernaar een grote vraag bestaat. Indicatoren zoals het aantal vakanties per persoon illustreren wel de ontwikkelingen van toeristische activiteiten, maar geven geen geïntegreerd macro-economisch overzicht van de betekenis van toerisme. Macro-economische overzichten kunnen worden ontleend aan de nationale rekeningen. In de nationale rekeningen is informatie over toerisme echter niet direct te vinden. Dit komt doordat in de nationale rekeningen bedrijfstakken worden ingedeeld op basis van productietekenen (zoals horeca, detailhandel en transport), terwijl toerisme wordt gedefinieerd vanuit het oogpunt van de toerist. Toerisme is dan ook geen bedrijfstak op zich, maar heeft betrekking op een groot aantal producten en diensten die vanuit verschillende bedrijfstakken aan toeristen worden geleverd. Een internationaal geaccepteerde manier om meer inzicht te geven in de economische betekenis van toerisme, is het verankeren van de cijfers over toerisme in het geïntegreerde raamwerk van de nationale rekeningen. Dit kan met behulp van een Satellietrekening Toerisme (kortweg in de publicatie SRT genoemd). Satellietrekeningen bieden de mogelijkheid om het systeem van nationale rekeningen uit te breiden met monetaire en niet-monetaire gegevens over specifieke economische of sociale aspecten. In satellietrekeningen kunnen alternatieve of complementaire concepten en classificaties gebruikt worden. Wanneer cijfers consistent zijn met het conceptuele raamwerk van de nationale rekeningen kunnen ze worden vergeleken met reeds bestaande macro-economische kengetallen zoals het bruto binnenlands product, de totale toegevoegde waarde en het totale aantal banen in Nederland. De SRT biedt daarmee wel een geïntegreerd macro-economisch overzicht van de betekenis van toerisme voor de economie. Door middel van de SRT kunnen eveneens meer gedetailleerde cijfers over toerisme in de nationale rekeningen worden verankerd.

Recentelijk heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (kortweg CBS genoemd) dan ook een Nederlandse SRT ontwikkeld. De belangrijkste leidraad bij het samenstellen van de Nederlandse SRT is het internationale handboek *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework* (TSA:RMF; UNSD, 2001).

De uitkomsten van de Nederlandse SRT worden gepresenteerd in een aantal tabellen waarin toeristische activiteiten in meer detail zijn opgenomen dan voorheen in de Nationale rekeningen. Het startpunt in de Nederlandse SRT zijn de toeristische bestedingen. Toeristische bestedingen zijn gedefinieerd als de totale bestedingen van of ten behoeve van toeristen. Naast de toeristische bestedingen worden binnen de Nederlandse SRT ook cijfers samengesteld over het toeristische aanbod, de toeristische toegevoegde waarde en werkgelegenheid. De kerncijfers van de Nederlandse SRT zijn hieronder opgenomen. De overige tabellen zijn opgenomen in de bijlage.

In hoofdstuk 2 worden de uitkomsten van de Nederlandse SRT over de jaren 2001 tot en met 2006 besproken. In hoofdstuk 3 worden de theorie en de methode gebruikt voor het samenstellen van de Nederlandse SRT nader toegelicht. Verder worden in hoofdstuk 4 de toekomstplannen van het CBS op het gebied van de Nederlandse SRT beschreven.

Kerncijfers Satellietrekening Toerisme in lopende prijzen

	Eenheid	2001	2002	2003	2004	2005*	2006*
Toeristische indicatoren							
Interne toeristische bestedingen (inclusief btw) ¹⁾	<i>mln euro</i>	29 662	30 675	30 404	30 976	31 814	33 153
Toeristisch BBP ²⁾	<i>mln euro</i>	14 233	15 098	14 710	14 931	15 437	16 250
% van het totale BBP	%	3,2	3,2	3,1	3,0	3,0	3,0
Toeristische toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen) ²⁾	<i>mln euro</i>	11 866	12 651	12 353	12 541	12 972	13 596
% van totale toegevoegde waarde	%	3,0	3,1	2,9	2,9	2,9	2,9
Toeristische banen ²⁾	<i>1 000 banen</i>	378	383	378	374	375	.
% van het totale aantal banen	%	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	.
Toeristisch werkzame personen ²⁾	<i>1 000 personen</i>	336	341	337	334	335	.
% van het totale aantal werkzame personen	%	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	.
Toeristisch arbeidsvolume ²⁾	<i>1 000 vte's</i>	245	245	239	237	237	.
% van het totale arbeidsvolume	%	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	.
Recreatieve bestedingen van ingezetenen	<i>mln euro</i>	29 684	30 879	30 609	30 454	30 861	32 192
% van de totale consumptieve bestedingen van huishoudens	%	13,5	13,5	13,1	12,8	12,6	12,9

mln euro

Verschillende soorten toeristische consumptie

Intern toerisme (inclusief btw)	29 662	30 675	30 404	30 976	31 814	33 153
Inkomend toerisme (excl. transferpassagiers) ³⁾	5 725	6 026	5 921	5 989	6 170	6 426
zakelijk motief	1 109	1 162	1 110	1 119	1 150	1 200
recreatief motief	4 616	4 864	4 811	4 870	5 020	5 226
Binnenlands toerisme ⁴⁾	19 794	20 385	20 315	20 767	21 301	22 212
bestemming binnenland	16 549	16 951	16 916	17 265	17 649	18 433
zakelijk motief	2 307	2 350	2 343	2 386	2 449	2 546
recreatief motief	14 242	14 601	14 573	14 879	15 200	15 887
bestemming buitenland ⁵⁾	3 245	3 434	3 399	3 502	3 652	3 779
zakelijk motief	584	582	589	571	596	615
recreatief motief	2 661	2 852	2 810	2 931	3 056	3 164
Duurzame recreatiegoederen ⁶⁾	2 631	2 689	2 578	2 643	2 731	2 845
Sociale overdrachten ⁷⁾	1 512	1 575	1 590	1 577	1 612	1 673

waarde-indexcijfers (2001=100)

Toeristische indicatoren						
Interne toeristische bestedingen (inclusief btw) ¹⁾	100	103,4	102,5	104,4	107,3	111,8
Toeristisch BBP ²⁾	100	106,1	103,4	104,9	108,5	114,2
Toeristische toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen) ²⁾	100	106,6	104,1	105,7	109,3	114,6
Recreatieve bestedingen van ingezetenen	100	104,0	103,1	102,6	104,0	108,4

Verschillende soorten toeristische consumptie

Intern toerisme (inclusief btw)	100	103,4	102,5	104,4	107,3	111,8
Inkomend toerisme (excl. transferpassagiers) ³⁾	100	105,3	103,4	104,6	107,8	112,2
zakelijk motief	100	104,8	100,1	100,9	103,7	108,2
recreatief motief	100	105,4	104,2	105,5	108,8	113,2
Binnenlands toerisme ⁴⁾	100	103,0	102,6	104,9	107,6	112,2
bestemming binnenland	100	102,4	102,2	104,3	106,6	111,4
zakelijk motief	100	101,9	101,6	103,4	106,2	110,4
recreatief motief	100	102,5	102,3	104,5	106,7	111,6
bestemming buitenland ⁵⁾	100	105,8	104,7	107,9	112,5	116,5
zakelijk motief	100	99,7	100,9	97,8	102,1	105,3
recreatief motief	100	107,2	105,6	110,1	114,8	118,9
Duurzame recreatiegoederen ⁶⁾	100	102,2	98,0	100,5	103,8	108,1
Sociale overdrachten ⁷⁾	100	104,2	105,2	104,3	106,6	110,6

¹⁾ Intern toerisme is het toerisme van niet-ingezetene en ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland. De interne toeristische consumptie is de som van bestedingen ten behoeve van inkomend toerisme, binnenlands toerisme, duurzame recreatiegoederen en sociale overdrachten. Omwille van geheimhoudingsregels van het CBS is de ITC hier weergegeven exclusief de bijdrage van transferpassagiers.

²⁾ Inclusief de bijdrage van transferpassagiers.

³⁾ Inkomend toerisme is het toerisme van niet-ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland.

⁴⁾ Binnenlands toerisme is het toerisme van ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland. Het bestaat uit twee componenten, namelijk toerisme met bestemming binnenland en toerisme met bestemming buitenland.

⁵⁾ Dit betreft het binnenlandse toerisme dat betrekking heeft op bestemmingen in het buitenland. Voorbeelden hiervan zijn vliegtickets geboekt bij een Nederlandse luchtvaartmaatschappij en kosten die in rekening zijn gebracht door Nederlandse reisbureaus voor het boeken van een buitenlandse reis.

⁶⁾ De duurzame recreatiegoederen zijn duurzame goederen die hoofdzakelijk voor recreatieve doeleinden worden gebruikt (zoals caravans, kampeerspullen en sportartikelen). Deze kunnen herhaaldelijk worden gebruikt en zijn daarom niet eenduidig aan één soort bezoeker of toerisme toe te wijzen.

⁷⁾ Overheidssubsidies leiden er soms toe dat een bezoeker niet de volledige kosten van een dienst op zich neemt (voorbeelden zijn subsidies aan musea, bijstandssubsidies voor recreatieve activiteiten; of studenten OV-kaarten die voor toeristische doeleinden worden gebruikt). In deze gevallen worden de subsidies in de TSA geregistreerd als sociale overdrachten. Daarnaast worden ook de toeristische consumptieve bestedingen van IZWh's (instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens) meegeteld in de sociale overdrachten. Voorbeelden van zulke instellingen zijn sport en hobbyverenigingen.

Kerncijfers Satellietrekening Toerisme in prijzen 2001

	Eenheid	2001	2002	2003	2004*	2005*	2006*
Toeristische indicatoren							
Interne toeristische bestedingen (inclusief btw) ¹⁾	<i>mln euro</i>	29 662	29 353	28 626	28 865	28 942	29 461
Toeristisch BBP ²⁾	<i>mln euro</i>	14 233	14 079	13 553	13 641	13 762	14 156
% van het totale BBP	%	3,2	3,1	3,1	3,0	3,0	3,0
Toeristische toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen) ²⁾	<i>mln euro</i>	11 866	11 693	11 260	11 360	11 499	11 816
% van totale toegevoegde waarde	%	3,0	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9
Toeristische banen ²⁾	<i>1 000 banen</i>	378	383	378	374	375	.
% van het totale aantal banen	%	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	.
Toeristisch werkzame personen ²⁾	<i>1 000 personen</i>	336	341	337	334	335	.
% van het totale aantal werkzame personen	%	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	.
Toeristisch arbeidsvolume ²⁾	<i>1 000 vte's</i>	245	245	239	237	237	.
% van het totale arbeidsvolume	%	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	.
Recreatieve bestedingen van ingezetenen	<i>mln euro</i>	29 684	29 656	28 736	28 174	27 777	28 231
% van de totale consumptieve bestedingen van huishoudens	%	13,5	13,5	13,1	12,8	12,6	12,9

mln euro

Verschillende soorten toeristische consumptie

Intern toerisme (inclusief btw)	29 662	29 353	28 626	28 865	28 942	29 461
Inkomend toerisme (excl. transferpassagiers) ³⁾	5 725	5 768	5 593	5 576	5 594	5 681
zakelijk motief	1 109	1 103	1 051	1 058	1 062	1 083
recreatief motief	4 616	4 665	4 542	4 518	4 532	4 598
Binnenlands toerisme ⁴⁾	19 794	19 439	19 004	19 155	19 206	19 586
bestemming binnenland	16 549	16 150	15 678	15 706	15 720	16 061
zakelijk motief	2 307	2 259	2 203	2 212	2 214	2 248
recreatief motief	14 242	13 891	13 475	13 495	13 506	13 813
bestemming buitenland ⁵⁾	3 245	3 289	3 326	3 455	3 494	3 531
zakelijk motief	584	575	594	575	582	587
recreatief motief	2 661	2 714	2 733	2 879	2 911	2 944
Duurzame recreatiegoederen ⁶⁾	2 631	2 636	2 566	2 712	2 716	2 744
Sociale overdrachten ⁷⁾	1 512	1 510	1 462	1 430	1 434	1 456

volume-indexcijfers (2001=100)

Toeristische indicatoren						
Interne toeristische bestedingen (inclusief btw) ¹⁾	100	99,0	96,5	97,3	97,6	99,3
Toeristisch BBP ²⁾	100	98,9	95,2	95,8	96,7	99,5
Toeristische toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen) ²⁾	100	98,5	94,9	95,7	96,9	99,6
Recreatieve bestedingen van ingezetenen	100	99,9	96,8	94,9	93,6	95,1

Verschillende soorten toeristische consumptie (2001=100)

Intern toerisme (inclusief btw)	100	99,0	96,5	97,3	97,6	99,3
Inkomend toerisme (excl. transferpassagiers) ³⁾	100	100,8	97,7	97,4	97,7	99,2
zakelijk motief	100	99,5	94,8	95,4	95,8	97,7
recreatief motief	100	101,1	98,4	97,9	98,2	99,6
Binnenlands toerisme ⁴⁾	100	98,2	96,0	96,8	97,0	98,9
bestemming binnenland	100	97,6	94,7	94,9	95,0	97,1
zakelijk motief	100	97,9	95,5	95,9	96,0	97,4
recreatief motief	100	97,5	94,6	94,8	94,8	97,0
bestemming buitenland ⁵⁾	100	101,4	102,5	106,5	107,7	108,8
zakelijk motief	100	98,5	101,7	98,5	99,7	100,5
recreatief motief	100	102,0	102,7	108,2	109,4	110,6
Duurzame recreatiegoederen ⁶⁾	100	100,2	97,5	103,1	103,2	104,3
Sociale overdrachten ⁷⁾	100	99,9	96,7	94,6	94,8	96,3

¹⁾ Intern toerisme is het toerisme van niet-ingezetene en ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland. De interne toeristische consumptie is de som van bestedingen ten behoeve van inkomend toerisme, binnenlands toerisme, duurzame recreatiegoederen en sociale overdrachten. Omwille van geheimhoudingsregels van het CBS is de ITC hier weergegeven exclusief de bijdrage van transferpassagiers.

²⁾ Inclusief de bijdrage van transferpassagiers.

³⁾ Inkomend toerisme is het toerisme van niet-ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland.

⁴⁾ Binnenlands toerisme is het toerisme van ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland. Het bestaat uit twee componenten, namelijk toerisme met bestemming binnenland en toerisme met bestemming buitenland.

⁵⁾ Dit betreft het binnenlandse toerisme dat betrekking heeft op bestemmingen in het buitenland. Voorbeelden hiervan zijn vliegtickets geboekt bij een Nederlandse luchtvaartmaatschappij en kosten die in rekening zijn gebracht door Nederlandse reisbureaus voor het boeken van een buitenlandse reis.

⁶⁾ De duurzame recreatiegoederen zijn duurzame goederen die hoofdzakelijk voor recreatieve doeleinden worden gebruikt (zoals caravans, kampeerspullen en sportartikelen). Deze kunnen herhaaldelijk worden gebruikt en zijn daarom niet eenduidig aan één soort bezoeker of toerisme toe te wijzen.

⁷⁾ Overheidssubsidies leiden er soms toe dat een bezoeker niet de volledige kosten van een dienst op zich neemt (voorbeelden zijn subsidies aan musea, bijstandssubsidies voor recreatieve activiteiten; of studenten OV-kaarten die voor toeristische doeleinden worden gebruikt). In deze gevallen worden de subsidies in de TSA geregistreerd als sociale overdrachten. Daarnaast worden ook de toeristische consumptieve bestedingen van IZWh's (instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens) meegeteld in de sociale overdrachten. Voorbeelden van zulke instellingen zijn sport en hobbyverenigingen.

2. Resultaten SRT 2001–2006

Toerisme is goed voor 3 procent van het bruto binnenlands product (kortweg bbp genoemd) en levert daarmee een substantiële bijdrage aan de Nederlandse economie. Jaarlijks bezoeken miljoenen buitenlanders ons land en gaan vele Nederlanders voor een dag of langer op stap in eigen land.

De uitgaven aan toerisme worden uitgesplitst naar verschillende categorieën van goederen en diensten en verschillende soorten toeristen. Inkomend toerisme betreft niet-ingezetene toeristen in Nederland, terwijl binnenlands toerisme betrekking heeft op ingezetene toeristen in Nederland. Deze twee categorieën vormen samen het intern toerisme ofwel de totale toeristische bestedingen in Nederland. Deze publicatie beperkt zich tot het beschrijven van de ontwikkelingen van de toeristische bestedingen in Nederland.

2.1 Toename toeristische bestedingen vooral door prijsstijgingen

Nederlandse en buitenlandse toeristen gaven in 2006 samen 33,2 miljard euro uit in Nederland. Buitenlandse toeristen namen hiervan 6,4 miljard euro voor hun rekening. De toeristische bestedingen in Nederland waren 3,5 miljard euro hoger dan in 2001, het eerste jaar waarvoor de SRT is samengesteld. Deze toename is voor het grootste deel toe te schrijven aan prijsstijgingen. Uitgedrukt in prijzen van 2001 lagen de toeristische bestedingen in 2006 met 29,5 miljard euro namelijk net iets onder het niveau van 2001. Vooral in 2002 stegen de prijzen van de voor toerisme karakteristieke goederen en diensten, zoals horecadiensten, cultuur, sport en recreatie, zeer sterk. De gemiddelde prijsstijging van de toeristische bestedingen bedroeg in dat jaar 4,5 procent. Met een stijging van bijna 7 procent droegen vooral de horecadiensten sterk bij aan de deze prijsstijging. De prijsstijging van de toeristische bestedingen lag hiermee aanzienlijk hoger dan de algemene inflatie van 3,4 gemeten met het consumenten prijsindexcijfer (CPI). Ook in de jaren 2005 en 2006 lagen de prijsstijgingen van de toeristische bestedingen duidelijk boven de algemene inflatie.

Terwijl de Nederlandse toerist in eigen land te maken kreeg met sterk gestegen prijzen, kwam in 2002 en 2003 de economische groei vrijwel tot stilstand en nam het besteedbaar inkomen van huishoudens af. Mede als gevolg hiervan namen de interne toeristische bestedingen, uitgedrukt in prijzen van 2001, in 2002 met 1 procent en in 2003 met nog eens 2,5 procent af. De bestedingen van Nederlandse toeristen daalden hierbij sterker dan die van buitenlandse toeristen. Na een geringe groei in 2004 (0,8 procent) en 2005 (0,3 procent) namen de totale toeristische bestedingen in 2006 aanzienlijk toe met een groei van 1,7 procent. De groei van de waarde, dus niet gecorrigeerd voor prijsveranderingen, van de toeristische bestedingen bedroeg in 2006 zelfs 4,5 procent. Daarbij namen de binnenlandse toeristische bestedingen in 2006 juist sterker toe dan die van het inkomende toerisme. De uitgaven van de Nederlandse toeristen in eigen land werden net als de totale consumptie van huishoudens sterk gestimuleerd door de toename van het besteedbaar inkomen, het hogere consumentenvertrouwen en de algehele voorspoedige ontwikkeling van de Nederlandse economie. De toeristische bestedingen in Nederland lijken dan ook beïnvloed te worden door prijsveranderingen en conjuncturele ontwikkelingen.

2.2 Zakelijk en recreatief toerisme

Opvallend is dat de bestedingen van buitenlandse toeristen met een zakelijk karakter in Nederland in de jaren 2001 tot en met 2006 in prijzen 2001 sterker zijn gedaald dan de uitgaven van buitenlandse toeristen met een recreatief karakter. Gemeten in prijzen van het jaar 2001 waren de zakelijke toeristische bestedingen van buitenlanders in Nederland 2,3 procent lager dan in 2006, terwijl de recreatieve toeristische bestedingen van buitenlanders in Nederland in 2006 slechts 0,4 procent lager waren dan in 2001. Dit zou

kunnen wijzen op een verminderde aantrekkelijkheid van Nederland voor de buitenlandse zakelijke toerist.

Ook bij de Nederlandse toeristen zien we dat de zakelijke bestedingen sterker zijn gedaald dan de recreatieve bestedingen. Hier liggen de ontwikkeling van de zakelijke bestedingen en de ontwikkeling van de recreatieve bestedingen echter dicht bij elkaar, met respectievelijk een daling ten opzichte van 2001 van 1,9 procent en 0,9 procent. Deze ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat het aandeel van zakelijk toerisme in de toeristische bestedingen gedurende de jaren 2001 tot en met 2006 iets is afgenomen en in 2006 rond de 14,5 procent ligt.

2.3 Dagtochten en meerdaagse vakanties

Het grootste deel van de toeristische bestedingen in Nederland heeft betrekking op dagtochten. Het aandeel van dagtochten en meerdaagse vakanties is over de jaren zeer stabiel en ligt respectievelijk rond de 53 procent en de 47 procent. Zoals te verwachten is er hierbij echter sprake van een groot verschil tussen buitenlandse en Nederlandse toeristen. Bestedingen van buitenlandse toeristen vinden namelijk voor ongeveer 90 procent plaats tijdens meerdaagse vakanties, terwijl dat voor Nederlandse toeristen slechts voor ongeveer 35 procent het geval is. Rond de 10 procent van de buitenlandse toeristische bestedingen in Nederland heeft betrekking op dagtochten. Voor de bestedingen van Nederlandse toeristen bedraagt dit 65 procent. Indien we de uitgaven in Nederland ten behoeve van reizen naar het buitenland buiten beschouwing laten, besteden Nederlandse toeristen zelfs bijna 79 procent van hun budget tijdens dagtochten.

2.4 Bestedingen naar soorten diensten en goederen

In 2006 vormden horecadiensten 37,7 procent van de toeristische bestedingen. In 2001 was dit nog 38,8 procent. Deze lichte daling komt doordat Nederlandse recreatieve toeristen minder zijn gaan uitgeven aan maaltijden en dranken. Het aandeel van maaltijd- en drankenverstrekking in de recreatieve uitgaven van Nederlandse toeristen is dan ook afgenomen. In 2001 was het aandeel van maaltijd- en drankverstrekking in de recreatieve uitgaven van Nederlandse toeristen tijdens dagtochten nog 58,6 procent, terwijl dit in 2006 was gedaald tot 56,0 procent. Tijdens meerdaagse vakanties werd in 2001 nog 31,7 procent van het recreatieve budget uitgegeven aan maaltijd- en drankverstrekking. In 2006 was dit aandeel gedaald tot 29,2 procent. Dit zou er op kunnen wijzen dat de Nederlandse recreatieve toeristen in reactie op de sterke prijsstijgingen in de horeca meer eten en drank van huis zijn gaan meenemen, of deze producten tijdens dagtochten en meerdaagse vakanties in grotere mate in de detailhandel hebben aangeschaft. Bij Nederlandse zakelijke toeristen en bij buitenlandse toeristen is het aandeel van maaltijd- en drankverstrekking in de uitgaven in de jaren 2001 tot en met 2006 juist licht toegenomen.

Nederlandse toeristen besteden in Nederland nog altijd een groot deel van hun budget aan horecadiensten. Indien we de uitgaven in Nederland ten behoeve van reizen naar het buitenland buiten beschouwing laten, maken in 2006 horecadiensten 56 procent uit van de uitgaven tijdens dagtochten met een recreatief motief. Voor uitgaven met een zakelijk motief tijdens dagtochten is dat bijna 30,5 procent. Bij dagtochten bestaan de uitgaven aan horecadiensten bijna uitsluitend uit het nuttigen van maaltijden en drankjes. Tijdens meerdaagse vakanties wordt een deel van het budget uiteraard uitgegeven aan logies. Daardoor is het aandeel van horecadiensten in de toeristische bestedingen bij meerdaagse vakanties hoger. In 2006 is dit aandeel voor uitgaven met een recreatief motief 74 procent en voor uitgaven met een zakelijk motief zelfs 79 procent.

Overigens worden horecadiensten niet alleen door horeca-ondernemingen aangeboden. Zo kunnen toeristen maaltijden en dranken gebruiken in musea, pretparken en sportkantines. Ook zijn er veel agrariërs die toeristen de mogelijkheid bieden te kamperen op de boerderij. Ongeveer 92 procent van de toeristische horecadiensten wordt geleverd

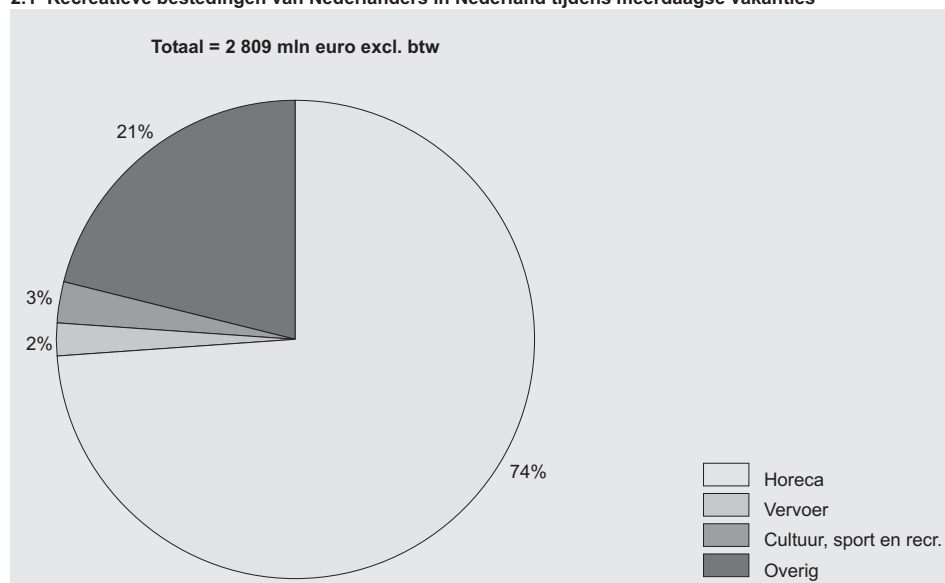
door de traditionele horeca. Dit aandeel is in de periode over de jaren 2001 tot en met 2006 min of meer stabiel gebleven.

Toeristische uitgaven aan vervoersdiensten betreffen voor ongeveer de helft betalingen van Nederlandse toeristen aan Nederlandse vervoerders voor reizen naar het buitenland. De andere helft heeft betrekking op uitgaven van Nederlandse en buitenlandse toeristen aan vervoersdiensten tijdens dagtochten en meerdaagse vakanties in Nederland. Het aandeel van vervoersdiensten (exclusief reisbemiddeling en reisorganisaties) in de toeristische bestedingen in Nederland is licht toegenomen van 15,2 procent in 2001 naar 15,8 procent in 2006. Bij deze bijdrage aan de toeristische bestedingen zijn een deel van de sociale overdrachten inbegrepen. Sociale overdrachten hebben in de SRT vooral betrekking op overheidssubsidies, zoals subsidies aan musea, bijstandssubsidies voor recreatieve activiteiten en studenten OV-kaarten die voor toeristische doeleinden worden gebruikt. Deze subsidies leiden ertoe dat een bezoeker niet de volledige kosten van een dienst betaalt. Daarnaast worden ook de toeristische bestedingen van instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens meegeteld in de sociale overdrachten. Voorbeelden van zulke instellingen zijn sport- en hobbyverenigingen.

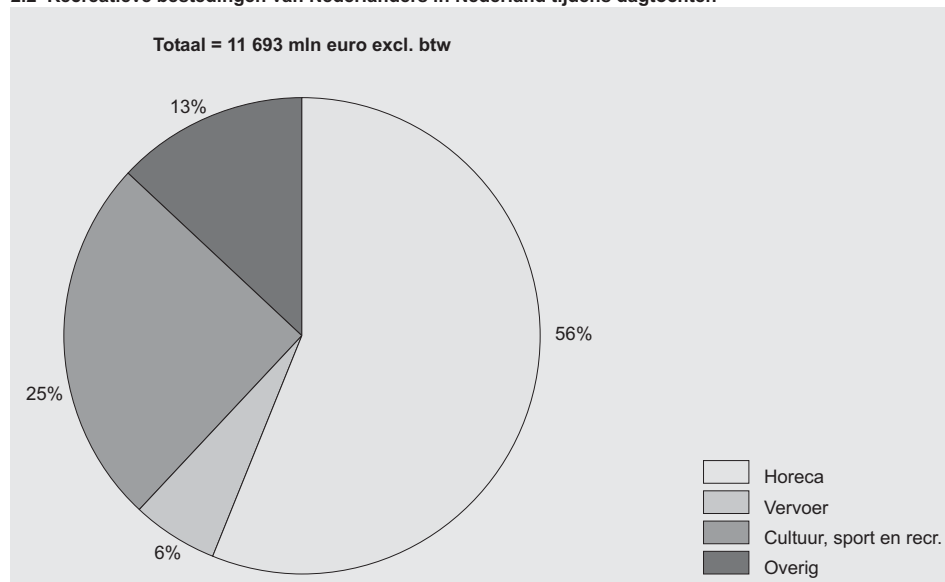
Uitgaven aan reisbemiddeling en reisorganisatie betreffen alleen vergoedingen voor de geleverde diensten van reis(bemiddelings)organisaties. Bij boekingen via een reisbureau bestaat het bedrag dat de toerist betaalt vaak niet alleen uit een provisie die het reisbureau int voor de door haar geleverde diensten, maar ook uit vergoedingen aan derden voor bijvoorbeeld vervoer en accommodatie. Deze vergoedingen worden in de SRT bij de desbetreffende diensten geregistreerd. Uitgaven aan reisbemiddeling en reisorganisaties maken iets meer dan 3 procent uit van de toeristische bestedingen. De bestedingen aan reisbemiddeling hebben voor meer dan 96 procent betrekking op reizen van Nederlandse toeristen naar het buitenland.

Uitgaven aan cultuur, sport en recreatie ondervonden minder last van de economisch mindere periode tussen 2002 en 2004. Het gaat hier om het zelf beoefenen van sport en om bezoeken aan musea, pretparken, concerten, bioscopen, sportwedstrijden en casino's. In de periode van 2001 tot en met 2006 namen de uitgaven aan dit soort activiteiten jaarlijks toe, zelfs als er wordt gecorrigeerd voor prijsveranderingen. Met name de uitgaven aan het beoefenen van sport en de bedragen die worden uitgegeven in casino's lijken minder afhankelijk te zijn van de economische ontwikkelingen. Het aandeel van cultuur, sport en recreatie in de toeristische bestedingen is toegenomen van 14,8 procent in 2001 naar 15,6 procent in 2006. Deze bijdrage is inclusief sociale overdrachten.

2.1 Recreatieve bestedingen van Nederlanders in Nederland tijdens meerdaagse vakanties

2.2 Recreatieve bestedingen van Nederlanders in Nederland tijdens dagtochten

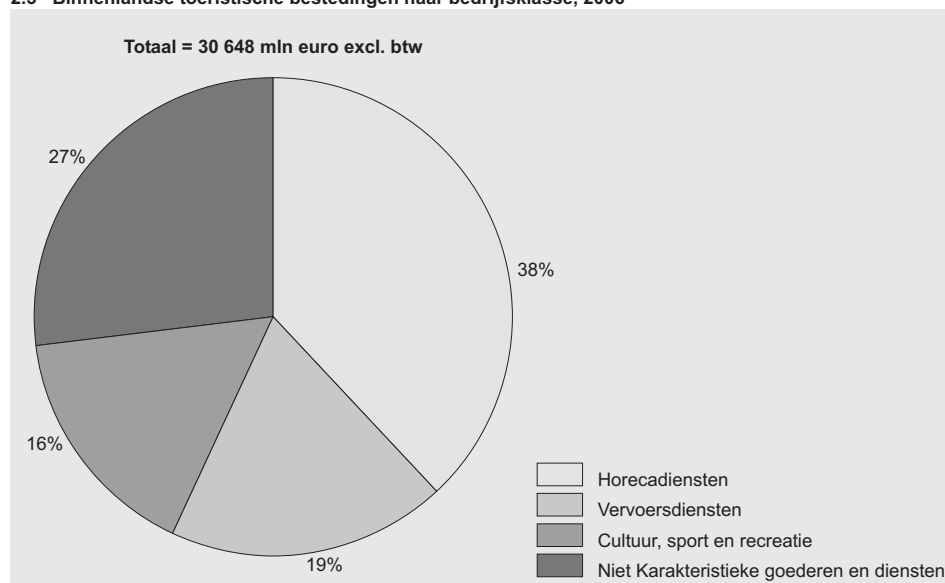

Ongeveer 20 procent van de toeristische bestedingen betreft uitgaven aan zogenaamde voor toerisme niet-karakteristieke goederen en diensten (exclusief duurzame recreatiegoederen). Voorbeelden hiervan zijn bestedingen in supermarkten, souvenirs, Ansichtkaarten, benzine en het bezoek aan beurzen.

Duurzame recreatiegoederen zijn duurzame goederen die hoofdzakelijk voor recreatieve doeleinden worden gebruikt (zoals caravans, kampeerspullen en sportartikelen). Deze kunnen herhaaldelijk worden gebruikt en zijn daarom niet eenduidig aan één soort toerist of toerisme toe te wijzen. De uitgaven aan duurzame recreatiegoederen hebben vanaf het jaar 2004 een stimulans gekregen door de overgang van analoge naar digitale fotografie en de daarmee gepaard gaande aanschaf van nieuwe foto- en filmcamera's. Duurzame recreatiegoederen zijn goed voor ongeveer 8 procent van de toeristische bestedingen in Nederland.

De stagnatie van het volume van de toeristische bestedingen over de jaren 2001 tot en met 2006 heeft er mede toe bijgedragen dat de bijdrage van toerisme aan het bbp van

2.3 Binnenlandse toeristische bestedingen naar bedrijfsklasse, 2006

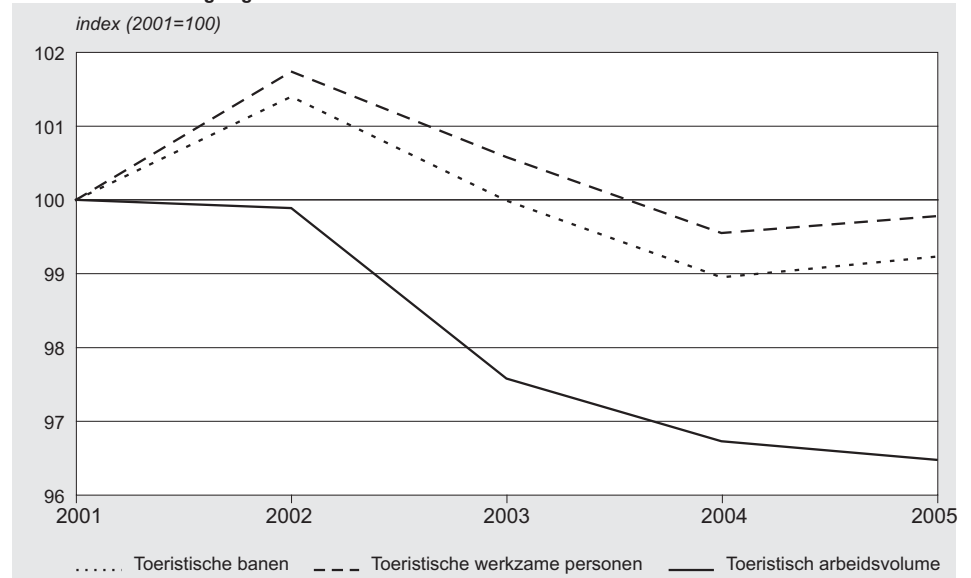

Nederland in die jaren licht is afgenomen. De afgelopen drie jaar draagt toerisme 3,0 procent bij aan het Nederlandse bbp. In de jaren 2001, 2002 en 2003 lag dit percentage iets hoger met respectievelijk 3,2 procent, 3,1 procent en nogmaals 3,1 procent.

2.5 Toeristische werkgelegenheid gedaald

Toerisme heeft al jarenlang een constant aandeel in de werkgelegenheid in de Nederlandse economie. In totaal is 4,1 procent van alle werkzame personen in Nederland actief in het toerisme. Daarbij is toerisme verantwoordelijk voor 3,7 procent van het arbeidsvolume gemeten in arbeidsjaren. In het toerisme is vaker sprake van deeltijdbanen dan gemiddeld in Nederland. Door de economische neergang en de afnemende toeristische bestedingen namen zowel het aantal banen als het arbeidsvolume vanaf 2001 af. Over het algemeen reageert de werkgelegenheid met een vertraging op economisch herstel. Het arbeidsvolume in het toerisme had zich in 2005 dan ook nog niet hersteld. In dat jaar was er al wel sprake van een lichte toename van het aantal banen en het aantal werkzame personen in het toerisme. Met name het aantal aan toerisme gelieerde deeltijdbanen nam in 2005 toe. Er is nog geen informatie beschikbaar over de door toerisme gegenereerde werkgelegenheid in 2006.

2.4 Toeristische werkgelegenheid

3. De Nederlandse SRT: Theorie, methodebeschrijving en indeling

3.1 Theorie en methodebeschrijving

Het systeem van nationale rekeningen geeft een cijfermatige beschrijving van het economische proces binnen een land en de economische relaties met het buitenland. Bekende macro-economisch kengetallen uit de nationale rekeningen zijn de economische groei, gemeten als de volumegroei van het bruto binnenlands product (bbp), het nationale inkomen, de consumptie, de besparingen en werkgelegenheidscijfers zoals het aantal banen. Classificaties en definities zijn vastgelegd in internationale handboeken waardoor de cijfers ook vergelijkbaar zijn tussen landen (SNA 1993, UN et al., 1993; ESR 1995, Eurostat, 1996).

De mogelijkheid bestaat om aan het systeem van nationale rekeningen satellietrekeningen toe te voegen. Satellietrekeningen bieden de mogelijkheid om het systeem van nationale rekeningen uit te breiden met monetaire en niet-monetaire gegevens over specifieke economische of sociale aspecten die onderbelicht blijven in het kernstelsel. In satellietrekeningen kunnen alternatieve of complementaire concepten en classificaties gebruikt worden. Kortom, de uitbreiding van de nationale rekeningen met satellietrekeningen biedt meer flexibiliteit aan het systeem. De satellietrekeningen die momenteel in Nederland regulier worden geproduceerd zijn milieurekeningen oftewel de National Accounting Matrix including Environmental Accounts (NAMEA) en de Social Accounting Matrix (SAM).

Vanaf 2007 is de satellietrekening voor toerisme toegevoegd aan de Nederlandse nationale rekeningen in de vorm van een tijdreeks over de jaren 2001 tot en met 2006. De methodologische achtergronden van de SRT staan beschreven in twee internationale handboeken: 'Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework' (TSA:RMF) (UNSD, 2001); en de Europese bewerking 'European Implementation Manual on Tourism Satellite Accounts' (Eurostat, z.j.). De TSA:RMF is voor de Nederlandse SRT de belangrijkste leidraad geweest.

Een belangrijk doel van de internationale handboeken is de vergelijkbaarheid van SRT-uitkomsten tussen landen te waarborgen. Veel landen hebben echter slechts zeer recentelijk of in het geheel nog niet een SRT opgesteld. Bovendien zijn sommige richtlijnen in de internationale handboeken nog niet volledig uitgewerkt. Op dit moment kunnen daardoor de verschillen in de gebruikte methode tussen de landen behoorlijk groot zijn. De internationale vergelijkbaarheid van SRT-uitkomsten zal waarschijnlijk in de toekomst verbeteren door de coördinerende rol van het Europees Statistisch Bureau (Eurostat). Bovendien is er een nieuwe versie van het TSA:RMF handboek voorzien waarin de definities en concepten nauwkeuriger zullen worden vastgelegd.

3.2 Definities: Toerisme, reizigers en de normale omgeving

Het startpunt voor de SRT is de definitie van toerisme. Toerisme is in de TSA:RMF als volgt gedefinieerd:

'Toerisme omvat de activiteiten van personen reizend naar en verblijvend op plaatsen buiten hun normale omgeving voor niet meer dan een jaar voor ontspanning, zakelijk verkeer en andere activiteiten die niet gerelateerd zijn aan een activiteit die beloond wordt vanuit de plaats die bezocht wordt' (TSA:RMF, pg 13).

Toeristen zijn dus reizigers die zich buiten hun normale omgeving bevinden. Bovendien mag het hoofddoel van de reis geen activiteit zijn, die wordt betaald vanuit de plek die wordt bezocht. Het handboek bevat echter geen sluitende definities van de begrippen 'reiziger' en 'normale omgeving' en dus ook niet van de begrippen 'toerisme' en 'toerist'. Hierdoor is er ruimte om nationaal een eigen invulling aan deze begrippen te geven. Voor het operationaliseren van het begrip 'normale omgeving' suggereert de TSA:RMF frequentie en afstand als mogelijk criteria (TSA:RMF, p. 14). Zo kunnen bijvoorbeeld de

nabije omgeving van huis of werk en andere frequent bezochte plekken worden gerekend tot de normale omgeving. De TSA:RMF biedt echter ook de mogelijkheid om gebiedsgrenzen zoals gemeente- en provinciegrenzen te gebruiken als grens voor de normale omgeving.

Het handboek bevat geen sluitende definities van de begrippen reiziger en normale omgeving en daarmee dus ook niet van toerisme. Er wordt daarmee ruimte gegeven aan landen om een eigen invulling van deze begrippen te hanteren. Voor het samenstellen van de Nederlandse SRT zijn twee belangrijke criteria gehanteerd bij het afbakenen van de begrippen. Het eerste criterium heeft te maken met het motief van de reis en het tweede met de duur ervan. Pas als de persoon aan beide criteria voldoet wordt deze als toerist geclassificeerd in de Nederlandse SRT.

1. Motief. In de Nederlandse SRT is een persoon pas een toerist wanneer hij of zij een recreatief of zakelijk motief heeft om zich te verplaatsen. Deze twee motieven worden ook in het handboek als de meest belangrijke gezien. Het handboek noemt ook religieuze motieven en gezondheidsbehandelingen. De definities van recreatieve en zakelijke motieven zijn afgestemd op de betreffende databronnen en worden hieronder nader toegelicht.
 - a. Recreatieve motieven. Voor recreatieve dagtochten is het onderzoek dagrecreatie (CBS) de belangrijkste bron. Voorbeelden van recreatieve dagtochten zijn musea-bezoeken, fietstochten en uitgaan. Binnenlands familie- en vriendenbezoek wordt niet gerekend tot de recreatieve dagtochten, maar grensoverschrijdende bezoeken wel. Het Continue Vakantie Onderzoek (CBS) dient als basis voor de schattingen van meerdaagse recreatieve vakanties.
 - b. Zakelijke motieven. Tot de zakelijke motieven worden alle activiteiten ten behoeve van het werk gerekend zoals congressen, cursussen, bedrijfsuitjes en bezoeken aan bedrijven en beurzen. Er worden echter een aantal reisbewegingen uitgesloten zoals het woon-werkverkeer (incl. grenswerkers) en reisbewegingen in verband met beroepsmatig bezoek (bijvoorbeeld vertegenwoordigers, vrachtwagenchauffeurs en taxichauffeurs). Het Onderzoek Verplaatsingsgedrag (CBS) en het Continue Vakantie Onderzoek zijn hier de belangrijkste databronnen.
2. Tijd-/afstandscriterium. In de Nederlandse SRT is voor het afbakenen van de normale omgeving een tijds criterium gehanteerd. Dit criterium houdt in dat alle personen met recreatieve of zakelijke motieven worden gerekend tot toeristen, als de reis van deur-tot-deur meer dan 2 uur duurt.

In de Nederlandse SRT is iemand dus een toerist iedere keer dat hij of zij een tocht maakt met een recreatief of zakelijk motief zoals hierboven gedefinieerd, waarvan de reistijd van huis of van werk langer is dan 2 uur.

Binnen de gepresenteerde tabellen van de Nederlandse SRT worden toeristen op basis van vier verschillende kenmerken ingedeeld:

1. Vestigingsplaats. Net als in de nationale rekeningen wordt binnen de SRT onderscheid gemaakt tussen ingezetenen van Nederland en niet-ingezetenen (voor de exacte definitie zie SNA 1993, 1.28).
2. Bestemming. Een toerist kan als bestemming Nederland of het buitenland hebben.
3. Motief. De Nederlandse SRT maakt een onderscheid tussen recreatieve en zakelijke motieven.
4. Duur van de reis. Er wordt onderscheid gemaakt tussen meerdaagse reizen (met overnachting) en dagtochten.

Daarnaast wordt in de TSA:RMF, alsmede in de Nederlandse SRT, onderscheid gemaakt tussen een aantal verschillende vormen van toerisme (TSA:RMF, p. 29–30):

1. Binnenlands toerisme is het toerisme van ingezeten reizigers binnen het economische territorium van Nederland.
2. Inkomend toerisme is het toerisme van niet-ingezeten reizigers binnen het economische territorium van Nederland.
3. Uitgaand toerisme is het toerisme van ingezeten reizigers buiten het economische territorium van Nederland.
4. Intern toerisme is het totale toerisme van niet-ingezeten en ingezeten reizigers binnen het economische territorium van Nederland (1+2).

6. Nationaal toerisme is het toerisme van ingezetenen binnen en buiten het economische territorium van Nederland (1+3).

Toeristische bestedingen en toeristisch aanbod

Toeristische bestedingen worden gedefinieerd als 'de totale bestedingen gedaan door toeristen of ten behoeve van toeristen voor, tijdens en na de reis en het verblijf op de plaats van bestemming'.

Bestedingen worden dus toeristische bestedingen zodra de persoon die de besteding verricht een toerist is. Voor het aanbod geldt hetzelfde: er is pas sprake van toeristisch aanbod als de afnemer een toerist is. Binnen de SRT zijn het aanbod en de bestedingen van ieder toeristisch goed en dienst per definitie aan elkaar gelijk.

Karakteristieke diensten en bedrijfsklassen

Sommige diensten zijn typisch voor het fenomeen toerisme. Daarom wordt in de SRT-tabellen onderscheid gemaakt tussen karakteristieke en niet-karakteristieke diensten. De karakteristieke diensten zijn 'producten die, in afwezigheid van toeristen, in de meeste landen zouden ophouden te bestaan of voor welke het niveau van consumptie aanzienlijk zou worden gereduceerd' (TSA:RMF, pg. 38). In de Nederlandse SRT worden de volgende diensten onderscheiden: Accommodatiediensten; Maaltijd- en drankverstrekking; Passagiersvervoer; Reisbemiddeling en reisorganisaties; Culturele diensten; en Sport en overige recreatie. De karakteristieke bedrijfsklassen zijn de hoofdproducenten van deze diensten: Accommodatiebedrijven; Restaurants en cafés; Vervoersbedrijven; Reisbureaus e.d.; Culturele instellingen; Recreatiebedrijven en dergelijke.

SRT-tabellen

De belangrijkste resultaten van de SRT zijn de tabellen voor bestedingen, aanbod, toegevoegde waarde en werkgelegenheid.

In tabel 1 worden de toeristische bestedingen gekwantificeerd. Deze tabel geeft de bestedingen van, of ten behoeve van, toeristen. In de regels wordt onderscheid gemaakt tussen de karakteristieke diensten en niet-karakteristieke diensten en goederen. De bestedingen zijn gewaardeerd tegen prijzen exclusief btw. In de laatste regel wordt echter het totaal inclusief btw weergegeven. De een na laatste regel bevat de btw-opbrengsten door toeristische bestedingen.

In de kolommen staan de verschillende categorieën toeristische bestedingen. Allereerst is er de opsplitsing tussen de interne toeristische bestedingen en de uitgaande toeristische bestedingen. De interne toeristische bestedingen zijn opgebouwd uit het inkomend toerisme, binnenlands toerisme, bestedingen aan duurzame recreatiegoederen en sociale overdrachten. De tabel geeft ook een opsplitsing van de cijfers naar de kenmerken van toeristen (vestigingsplaats, bestemming, motief en duur van de reis).

Twee bijzondere categorieën van het interne toerisme zijn de duurzame recreatiegoederen en de sociale overdrachten. De duurzame recreatiegoederen zijn de duurzame goederen die hoofdzakelijk voor recreatieve doeleinden worden gebruikt (zoals caravans, kampeerspullen en sportartikelen). Deze kunnen herhaaldelijk worden gebruikt en zijn daarom niet eenduidig aan één soort toerist of toerisme toe te wijzen. Verderop in dit hoofdstuk worden de duurzame recreatiegoederen beschreven die in de Nederlandse SRT worden onderscheiden.

In de Nederlandse SRT zijn ook de sociale overdrachten opgenomen. Overheids-subsidies leiden er soms toe dat een bezoeker niet de volledige kosten van een dienst

op zich neemt, zoals subsidies aan musea, bijstandssubsidies voor recreatieve activiteiten en studenten OV-kaarten die voor toeristische doeleinden worden gebruikt. Daarnaast worden ook de toeristische bestedingen van instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens meegeteld in de sociale overdrachten. Voorbeelden van zulke instellingen zijn sport en hobbyverenigingen.

In tabel 2 wordt het toeristische aanbod weergegeven. In deze tabel wordt de productie en invoer met betrekking tot leveringen aan toeristen gekwantificeerd. Toeristische bestedingen en aanbod zijn in balans: de interne toeristische bestedingen van tabel 1 (exclusief btw) zijn daarom gelijk aan de totalen per product van tabel 2. Goederen en diensten kunnen door Nederlandse bedrijven worden geleverd (kolommen 1–7 waarvan de eerste zes kolommen karakteristieke bedrijfsklassen betreffen) of ze worden ingevoerd (kolom 8).

Kolommen 9 en 10 hebben te maken met de waarderingsmethoden in de nationale rekeningen. De bestedingen in tabel 1 worden in aankooprijzen weergegeven. Dit is de prijs die de klant betaald onder aftrek van btw. De waarden voor productie en invoer (kolommen 1-8 van tabel 2) worden echter in basisrijzen weergegeven. Dit zijn de prijzen die de producent overhoudt na aftrek van het saldo van productgebonden belastingen en subsidies (kolom 9) en de handels- en vervoersmarges (kolom 10).

Grensoverschrijdend vervoer en transferpassagiers

De behandeling van grensoverschrijdend vervoer, waaronder de transferpassagiers, behoeft enige toelichting. Indien ingezetenen met buitenlandse vervoersmaatschappijen naar het buitenland worden vervoerd, worden de uitgaven hieraan gerekend tot de uitgaande toeristische bestedingen. Omgekeerd worden de uitgaven van niet-ingezetenen die naar Nederland komen met een Nederlands vervoerbedrijf gerekend tot de inkomende toeristische bestedingen.

Transferpassagiers zijn een speciale categorie bezoekers die Nederland niet als hoofdbestemming hebben. Schiphol verwerkt een groot aantal van deze (niet-ingezetenen) passagiers die via Nederland naar een andere bestemming vliegen. Deze bezoekers reizen onder andere met Nederlandse luchtvaartmaatschappijen en leveren in dat geval ook een bijdrage aan de Nederlandse economie. De TSA:RMF laat landen vrij om consumptie van transferpassagiers mee te rekenen (TSA:RMF, p. 17). De bestedingen aan Nederlandse luchtvaartdiensten door transferpassagiers zijn meegenomen in de Nederlandse SRT. Deze zijn echter niet opgenomen in tabel 1 in verband met de geheimhoudingsregels van het CBS. In de berekeningen van de toeristische toegevoegde waarde zijn deze bestedingen wel meegenomen. De uitgaven van de transferpassagiers op Schiphol zelf zijn momenteel nog niet opgenomen in de Nederlandse SRT.

SRT-indicatoren

De SRT levert een aantal macro-economische indicatoren voor toerisme op. Deze zijn opgenomen in de tabel met kerncijfers. De berekening van enkele van deze indicatoren behoeft nog een nadere toelichting.

De toegevoegde waarde (in basisrijzen) van een bedrijfsklasse is gelijk aan de totale productie minus het intermediair verbruik. De toegevoegde waarde omvat lonen, sociale premies en het bruto-exploitatietoetschot. De toeristische toegevoegde waarde van een bedrijfsklasse is echter een gedeelte van de totale toegevoegde waarde van een bedrijfsklasse. Niet alle productie van een bedrijfsklasse is namelijk geproduceerd ten behoeve van de bestedingen van toeristen. Neem bijvoorbeeld de Nederlandse Spoorwegen: dit bedrijf vervoert dagrecreanten en vakantiegangers maar ook personen die de trein gebruiken voor woon-werk verkeer. De toegevoegde waarde van de Nederlandse Spoorwegen wordt dus slechts gedeeltelijk gegenereerd door toeristische bestedingen.

Toeristische toegevoegde waarde kan ook ontstaan in bedrijfsklassen die niet direct worden geassocieerd met toerisme. Als vakantiegangers bijvoorbeeld kamperen bij de boer dan zal een gedeelte van de toegevoegde waarde van de landbouw als toeristisch worden aangemerkt. Als diezelfde persoon boodschappen doet bij de plaatselijke supermarkt dan zal een gedeelte van de toegevoegde waarde van de Nederlandse producenten van voedingsmiddelen en supermarkten worden toegeschreven aan toerisme.

De toeristische toegevoegde waarde wordt bepaald op basis van de verhouding tussen de toeristische en niet-toeristische productie. Ditzelfde principe wordt gehanteerd voor de berekening van toeristische banen, toeristisch werkzame personen en toeristisch arbeidsvolume. Nadat de toeristische toegevoegde waarde (in basisprijzen) is bepaald wordt het toeristische bbp (in marktprijzen) berekend door bij de toeristische toegevoegde waarde het saldo van de toeristische productgebonden belastingen en subsidies en de btw-inkomsten uit toeristische bestedingen op te tellen.

Methodebeschrijving

Het samenstellen van de Nederlandse SRT gebeurt met een vergelijkbare methode als het samenstellen van de nationale rekeningen. Er zijn twee fasen te onderscheiden. In de eerste fase worden de bronnen bewerkt. Daarna volgt een integratiefase waaruit een consistente set cijfers voortvloeit.

In de eerste fase worden de gegevens in lijn gebracht met de concepten van de nationale rekeningen. Toeristische basisgegevens worden bijvoorbeeld omgezet naar de productindeling van de nationale rekeningen. Hiervoor wordt de meest gedetailleerde goederengroepindeling van de nationale rekeningen gebruikt. Bovendien worden gegevens over de bestedingen ook toegerekend aan de soorten toeristen die worden onderscheiden in de SRT. Voor sommige bronnen moeten ook andere bewerkingen, zoals correcties voor btw, op de brongegevens worden uitgevoerd.

Er zijn een vijftal bronnen die belangrijk zijn voor de SRT: Dagrecreatie (DR, CBS); Continue vakantie onderzoek (CVO, CBS); Onderzoek Verplaatsingsgedrag (OV, CBS); Statistiek Inkomend Toerisme (SIT, CBS) en de Statistiek Logiesaccomodaties (SLA, CBS). Er worden echter nog meer bronnen gebruikt bij het samenstellen van de SRT, waaronder de volgende CBS-statistieken: Budgetonderzoek, Musea en bibliotheken, Planten- en dierentuinen, Podiumkunsten, Recreatiecentra.

Nadat alle bronnen zijn bewerkt begint de integratiefase. Deze fase kent meerdere dimensies:

1. Integratie bestedingen. De meeste bronnen leveren schattingen voor toeristische bestedingen. Soms geven twee bronnen een schatting voor exact hetzelfde fenomeen. In dat geval wordt gekozen voor de meest betrouwbare schatting.
2. Consistentie met cijfers uit de nationale rekeningen. De toeristische bestedingen aan een bepaalde dienst kunnen bijvoorbeeld niet hoger zijn dan het totale aanbod van deze dienst zoals geregistreerd in de nationale rekeningen. Ook mogen de recreatieve uitgaven niet uitstijgen boven de betreffende consumptie van huishoudens. Op een zelfde manier geldt dat de intermediaire kosten van bedrijven zoals geregistreerd in de nationale rekeningen een bovengrens geven aan het zakelijk toerisme.

In de integratiefase worden over- en onderschattingen of andere problemen in de basisgegevens geïdentificeerd. Nadat de toeristische bestedingen zijn ingepast en consistent zijn gemaakt wordt het aanbod in kaart gebracht. Hierbij worden mede met behulp van schattingen door deskundigen op het gebied van toerisme, de toeristische bestedingen toegewezen aan de binnenlandse productie (per bedrijfstak) en de invoer uit het buitenland. De toeristische toegevoegde waarde en werkgelegenheid worden op basis van de ingepaste aanbodtabel berekend, zoals eerder beschreven onder het kopje SRT-indicatoren.

Status van deze cijfers

De cijfers over de jaren 2005 en 2006 in dit rapport hebben een voorlopig karakter, hetgeen betekent dat ze nog kunnen worden herzien. Dit geldt voor alle nationale rekenin-

gencijfers over deze verslagjaren. Het is dus mogelijk dat de cijfers voor 2005 en 2006 nog veranderen wanneer nieuw bronmateriaal beschikbaar komt.

3.3 SRT-indeling diensten, duurzame recreatiegoederen en bedrijfsklassen

In dit hoofdstuk wordt de indeling van de Nederlandse SRT van karakteristieke diensten en goederen, duurzame recreatiegoederen en karakteristieke bedrijfsklassen, gerelateerd aan de indeling van de nationale rekeningen.

Karakteristieke diensten en goederen

In de Nederlandse SRT worden de volgende karakteristieke diensten onderscheiden (NR codes tussen haakjes):

- Accommodatiediensten: Hotels en pensions (5510000), Kampeerterreinen en overige accommodaties voor kortstondig verblijf (5520000)
- Maaltijd- en drankverstrekking: Verstrekken van maaltijden (5530000), Verstrekken van dranken (5540000)
- Passagiersvervoer: Interlokaal vervoer van reizigers per spoor (6010100), Personenvervoer te land volgens dienstregeling (6021000), Taxi's en verhuur van personenauto's met chauffeur (6022000), Overig personenvervoer zonder dienstregeling, n.e.g. (6023000), Overig personenvervoer over zee en over kustwateren (6110100), Personenvervoer met veerboten (6110110), Overig personenvervoer over binnenwateren (6120100), Personenvervoer door de lucht volgens dienstregeling (6210100), Personenvervoer door de lucht zonder dienstregeling (6220100)
- Reisbemiddeling en reisorganisaties: Organisatie van pakketreizen (6330010), Toeristische informatie en handelsbemiddeling in plaatskaarten, logies en pakketreizen (6330020)
- Culturele diensten: Overig amusement (9239000), Bibliotheken, openbare archieven, musea en andere culturele diensten (9250000)
- Sport en overige recreatie: Vertoning van films (9213000), Sport amateur (9261000), Sport professioneel (9262000), Loterijen en kansspelen (9271000), Overige recreatie (9272000)

Duurzame Recreatiegoederen

In de Nederlandse SRT worden de volgende duurzame recreatiegoederen onderscheiden (NR codes tussen haakjes):

- Zeil/Kampeer (1740220): Tenten en andere kampeerartikelen; dekkleden, zeilen voor schepen, zonneschermen en valschermen; delen en toebehoren daarvan
- Sportkleding (1824200): Training-/ski-/zwem- en andere sportkleding voor mannen en vrouwen
- Lederwaren (1920000): Reiskoffers, handtassen, portemonnees, horlogebanden, etuis e.d., ongeacht de grondstoffen
- Sportschoen (1930200): Sportschoenen, ongeacht de grondstoffen
- Fototech.art (3340300): Foto- en filmapparatuur en delen daarvan
- Caravans ed. (3420220): Aanhangwagens en opleggers van het caravantype, die als woonruimte worden gebruikt of om te kamperen
- Plezierboten (3512000): Plezier- en sportvaartuigen
- Ov.meubelen (3614190): Meubelen voor huishoudelijk gebruik (uitgezonderd keuken-/slaapkamer- en zitmeubelen)
- Matrassen (3615000): Matrassen/springboxen e.d. (ongeacht de grondstoffen)
- Sportartikel (3640000): Benodigheden voor watersport, veld- & zaalsporten, skiën, schaatsen, jacht en hengelsport

Karakteristieke bedrijfsklassen

In de Nederlandse SRT worden de volgende karakteristieke bedrijfsklassen onderscheiden (NR codes tussen haakjes):

- Accommodatiebedrijven. Hotel-restaurants, Hotels (geen hotel-restaurants), Pensions en conferentieoordn (55100), Jeugdherbergen, Kamphuizen e.d., Kampeerterreinen, Vakantiehuisjes, bungalowparken en overige voorzieningen voor recreatief verblijf (55200)
- Restaurants en cafés. Restaurants, cafetaria's, lunchrooms, snackbars, eetkramen e.d., IJssalons (55300), Cafés e.d. (55400)
- Vervoersbedrijven. Ongeregeld personenvervoer per taxi (60220), Openbaar personenvervoer over de weg (60211), Geregeld besloten personenvervoer over de weg, Ongeregeld personenvervoer per autobus (60219), Vracht- en tankvaart, Passagiersvaart, veerdiensten en sleepvaart (zeevaart) (61100), Vrachtvaart, Tankvaart, Sleep- en duwvaart, Passagiersvaart en veerdiensten (binnenvaart) (61200), Vervoer door de lucht (62000), Vervoer per spoor (60100)
- Reisbureaus e.d. Reisorganisatie, Reisbemiddeling, Informatieverstrekking op het gebied van toerisme en dienstverlening voor het personenvervoer n.e.g. (63300)
- Culturele instellingen. Openbare bibliotheken, Kunstuitteencentra, Overige culturele uitteencentra en openbare archieven, Kunstgalerieën en -expositieruimten, Kunstgalerieën en -expositieruimten, Musea, Monumentenzorg, Dieren- en plantentuinen, kinderboerderijen, Beheer van natuurgebieden (92500), Beoefening van podiumkunst, Producenten van podiumkunst, Beoefening van scheppende kunst, Theaters, schouwburgen en concertgebouwen, Evenementenhallen, Dienstverlening voor kunstbeoefening en organisatie van culturele evenementen, Kermisattracties, Recreatiecentra, Dansscholen, Kunstzinnige vorming van amateurs (geen dansscholen), Overig amusement n.e.g. (92300)
- Overige recreatiebedrijven. Exploitatie van zwembaden, Exploitatie van sporthallen, sportzalen en gymzalen, Exploitatie van sportvelden, Exploitatie van overige sportaccommodaties, Voetbal, Veldsport (in teamverband beoefent; geen voetbal), Atletiek, Tennis, Paardensport (maneges inbegrepen), Wielersport, Overige buitensport, Zaal-sport (individueel beoefent), Zaal-sport (in teamverband beoefent), Kracht- en vechtsport, Bowlen, kegelen, biljarten e.d., Denksport, Overige binnensport (omnisport inbegrepen), Zwem- en onderwatersport, Roei-, kano-, zeil- en surfsport e.d., Zeil- en surfscholen, Jachthavens, Beroepssportlieden, Sportinstructeurs, Sportscholen (geen zeil- en surfscholen), Supportersverenigingen (sport-), Organiseren van sportevenementen, Overkoepelende organen en samenwerkings- en adviesorganen op het gebied van sport, Verzorgen van vistochten, Hengelsport, Recreatie n.e.g. (92610), Productie van (video)films (geen televisiefilms), Ondersteunende activiteiten voor de productie van (video)films, Distributie van (video)films, Vertoning van films (92100), Loterijen en kansspelen, Exploitatie van amusement- en speelautomaten (92710).

4. Toekomstplannen SRT

De Nederlandse SRT is vanaf juni 2007 een regulier product van de nationale rekeningen van het CBS. In de publicatie Nationale rekeningen 2006 op pagina 205 de tabel met kerncijfers van de SRT opgenomen. Deze publicatie is te downloaden via de CBS-website: www.cbs.nl. Daarnaast zullen jaarlijks een of meerdere artikelen op de website van het CBS worden gepubliceerd waarin meer gedetailleerde cijfers worden opgenomen. Naast een tijdreeks die de ontwikkeling van toerisme in de tijd in kaart brengt, zullen jaarlijks recente cijfers worden uitgebracht. Het is de bedoeling dat in de nabije toekomst de uitkomsten van de Nederlandse SRT ook beschikbaar zullen komen via StatLine, de elektronische database van het CBS.

Dankwoord

Het Ministerie van Economische Zaken heeft in de periode 2002–2006 een belangrijke financiële impuls gegeven aan het samenstellen van de Nederlandse SRT bij het CBS. Het CBS is het ministerie hiervoor zeer erkentelijk.

Referenties

Boer, B. de, e.a., 2004, Satellietrekeningen voor het Toerisme Nederland 1999 Eindrapport, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.

Eurostat 1998. CPA 1996: Statistische classificatie van producten, gekoppeld aan de economische activiteiten in de Europese Economische Gemeenschap. Luxemburg: Eurostat.

CPA = Classification of Products by Activity].

Eurostat, 1996, Europees Systeem van Rekeningen (ESR 1995), Statistisch Bureau van de Europese Gemeenschappen, Luxemburg.

Eurostat, 1999, Communautaire methodiek voor de toerismestatistiek, Statistisch Bureau van de Europese Gemeenschappen, Luxemburg.

Eurostat, z.j., European Implementation Manual on Tourism Satellite Accounts (TSA), Luxemburg, Final Draft, Version 1.0 (EIM).

Klein, R., 2001, Tourism Satellite Accounts (T.S.A.), Road map, Commission of the European Communities, DG Enterprise, Directorate D, 19 December 2001.

OECD, 2000, Measuring the role of tourism in OECD economies, The OECD manual on Tourism Satellite Accounts and employment, Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris.

UN et al., 1993, System of National Accounts, United Nations, Commission of the European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, World Bank, Brussels, Luxembourg, New York, Washington, D.C. (SNA 1993).

UNSD et al., 2001, Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework, United Nations Statistics Division, World Tourism Organisation, Statistical Office of the European Communities (Eurostat) and Organisation for Economic Co-operation and Development, New York, Madrid, Luxemburg, Paris (RMF).

Vassille, L., 2001, 'Establishing regional Tourism Satellite Accounts: learning from the French experience', paper prepared for a workshop in Vancouver, 2001, Direction du Tourisme, Secretariat d'Etat au Tourisme, Paris.

WTO, 1999, Tourism Satellite Account (TSA), The conceptual framework, World Tourism Organization, Madrid.

WTO, 2000(a), General guidelines for developing the Tourism Satellite Account (TSA) Measuring Total Tourism Demand, Volume 1.

WTO, 2000(b), General guidelines for developing the Tourism Satellite Account (TSA) Measuring Total Tourism Supply, Volume 2.

Rutger Hoekstra, e.a., 2006, Toerisme in macro-economisch perspectief, 2002, Toerisme Satellite Accounts (TSA), Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.

Bijlage SRT tabellen

Tabel 1
Bestedingen intern toerisme, 2001

	Niet-ingezetenen				Ingezetenen								Duur- zame recrea- tie goe- deren	Sociale over- drach- ten	Totaal
	Inkomend toerisme				Binnenlands toerisme										
	Bestemming Nederland				Bestemming Nederland				Bestemming buitenland ¹⁾						
	Zakelijk motief		Recreatief		Zakelijk motief		Recreatief		Zakelijk motief		Recreatief				
	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags			
	1A	1B	1C	1D	2A	2B	2C	2D	2E	2F	2G	2H	3A	3B	3C
Lopende prijzen	mln euro														
Karakteristieke goederen en diensten	31	783	178	1 861	781	647	9 101	1 943	41	485	26	2 400		1 502	19 779
Horeca	24	520	117	927	456	617	6 175	1 819	0	0	0	0		0	10 655
Accommodatiediensten	0	338	0	458	0	407	0	1 033	0	0	0	0		0	2 236
Maaltijd- en drankverstreking	24	182	117	469	456	210	6 175	786	0	0	0	0		0	8 419
Vervoer	7	257	37	728	294	30	533	61	41	485	26	2 400		159	5 058
Passagiersvervoer	7	257	37	727	286	26	526	48	36	308	15	1 757		159	4 189
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	0	1	8	4	7	13	5	177	11	643		0	869
Diensten n.e.g.	0	6	24	206	31	0	2 393	63	0	0	0	0		1 343	4 066
Culturele diensten	0	6	13	137	15	0	800	51	0	0	0	0		894	1 916
Sport en overige recreatie	0	0	11	69	16	0	1 593	12	0	0	0	0		449	2 150
Niet-karakteristieke goederen en diensten	14	208	343	1 820	746	133	1 434	535	23	35	90	116	2 211	0	7 708
Totaal (excl. btw)	45	991	521	3 681	1 527	780	10 535	2 478	64	520	116	2 516	2 211	1 502	27 487
btw	4	69	64	350	0	0	1 013	216	0	0	13	16	420	10	2 175
Totaal (incl. btw)	49	1 060	585	4 031	1 527	780	11 547	2 694	64	520	128	2 533	2 631	1 512	29 662

¹⁾ Dit betreft alleen de binnenlandse bestedingen met betrekking tot reizen naar het buitenland.

Tabel 2
Toeristisch aanbod intern toerisme, 2001

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig				Totaal
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoersbedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige bedrijven	Invoer tbv interne toeristische bestedingen	Productgebonden belastingen en subsidies	Handels- en vervoersmarges	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 = 1–10
Lopende prijzen	mln euro										
Karakteristieke goederen en diensten	3 247	6 947	4 711	844	2 204	2 315	328		–819		19 779
Horeca	3 157	6 746	4	0	196	365	188		0		10 655
Accommodatiediensten	2 145	46	0	0	0	0	45		0		2 236
Maaltijd- en drankverstreking	1 012	6 700	4	0	196	365	143		0		8 419
Vervoer	0	0	4 706	844	0	0	14		–506		5 058
Passagiersvervoer	0	0	4 695	0	0	0	0		–506		4 189
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	11	844	0	0	14		0		869
Diensten n.e.g.	91	202	2	0	2 008	1 950	126		–313		4 066
Culturele diensten	34	127	2	0	2 008	0	0		–255		1 916
Sport en overige recreatie	57	75	0	0	0	1 950	126		–58		2 150
Niet-karakteristieke goederen en diensten	0	1	2	2	11	0	3 029	1 779	1 011	1 873	7 708
Totaal	3 247	6 948	4 713	846	2 215	2 315	3 357	1 779	192	1 873	27 487

Tabel 3
Toeristische bruto toegevoegde waarde, 2001

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig	Totaal
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoers bedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige Bedrijven	
	1	2	3	4	5	6	7	8 = 1-7
<i>mln euro</i>								
Lopende prijzen								
Toegevoegde waarde	1 763	3 222	2 791	598	882	1 011	1 598	11 866

Tabel 4
Toeristische werkgelegenheid, 2001

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig	Totaal
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoers bedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige Bedrijven	
	1	2	3	4	5	6	7	8 = 1-7
<i>x 1 000</i>								
Banen	48	170	39	27	35	31	28	378
Werkzame personen	44	151	35	26	29	24	26	336
Arbeidsvolume (vte's)	32	98	31	22	23	19	21	245

Tabel 1
Bestedingen intern toerisme, 2002

	Niet-ingezetenen				Ingezetenen								Duur- zame recrea- tie goe- deren	Sociale over drach- ten	Totaal
	Inkomend toerisme				Binnenlands toerisme										
	Bestemming Nederland				Bestemming Nederland				Bestemming buitenland ¹⁾						
	Zakelijk motief		Recreatief		Zakelijk motief		Recreatief		Zakelijk motief		Recreatief				
	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags			
	1A	1B	1C	1D	2A	2B	2C	2D	2E	2F	2G	2H	3A	3B	3C
Lopende prijzen	mln euro														
Karakteristieke goederen en diensten	31	833	182	2 010	803	663	9 353	2 011	42	482	26	2 559		1 564	20 559
Horeca	24	552	119	1 013	466	633	6 264	1 881	0	0	0	0		0	10 952
Accommodatiediensten	0	352	0	497	0	418	0	1 085	0	0	0	0		0	2 352
Maaltijd- en drankverstrekking	24	200	119	516	466	215	6 264	796	0	0	0	0		0	8 600
Vervoer	7	275	39	777	305	30	551	64	42	482	26	2 559		170	5 327
Passagiersvervoer	7	275	39	776	297	26	544	51	37	313	15	1 865		170	4 415
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	0	1	8	4	7	13	5	169	11	694		0	912
Diensten n.e.g.	0	6	24	220	32	0	2 538	66	0	0	0	0		1 394	4 280
Culturele diensten	0	6	13	147	16	0	850	54	0	0	0	0		942	2 028
Sport en overige recreatie	0	0	11	73	16	0	1 688	12	0	0	0	0		452	2 252
Niet-karakteristieke goederen en diensten	14	208	355	1 882	750	134	1 441	538	23	35	90	117	2 260	0	7 847
Totaal (excl. btw)	45	1 041	537	3 892	1 553	797	10 794	2 549	65	517	116	2 676	2 260	1 564	28 406
btw	4	72	67	368	0	0	1 037	220	0	0	14	46	429	11	2 269
Totaal (incl. btw)	49	1 113	604	4 260	1 553	797	11 831	2 769	65	517	130	2 722	2 689	1 575	30 675
Constate prijzen															
Karakteristieke goederen en diensten	30	784	173	1 897	762	623	8 845	1 893	42	476	26	2 426		1 500	19 476
Horeca	23	517	111	947	436	593	5 855	1 765	0	0	0	0		0	10 247
Accommodatiediensten	0	329	0	464	0	391	0	1 020	0	0	0	0		0	2 204
Maaltijd- en drankverstrekking	23	188	111	483	436	202	5 855	745	0	0	0	0		0	8 043
Vervoer	7	261	38	738	294	30	528	64	42	476	26	2 426		164	5 093
Passagiersvervoer	7	261	38	737	286	26	521	51	37	312	15	1 755		164	4 209
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	0	1	8	4	7	13	5	164	11	671		0	884
Diensten n.e.g.	0	6	24	212	32	0	2 462	64	0	0	0	0		1 336	4 136
Culturele diensten	0	6	13	141	16	0	825	52	0	0	0	0		907	1 960
Sport en overige recreatie	0	0	11	71	16	0	1 637	12	0	0	0	0		429	2 176
Niet-karakteristieke goederen en diensten	14	203	346	1 832	741	132	1 424	532	23	35	89	116	2 215	0	7 702
Totaal (excl. btw)	44	987	519	3 729	1 503	755	10 269	2 425	65	511	115	2 542	2 215	1 500	27 178
btw	4	68	64	353	0	0	986	210	0	0	13	44	421	10	2 174
Totaal (incl. btw)	48	1 055	583	4 082	1 503	755	11 256	2 634	65	511	128	2 586	2 636	1 510	29 353

¹⁾ Dit betreft alleen de binnenlandse bestedingen met betrekking tot reizen naar het buitenland.

Tabel 2
Toeristisch aanbod intern toerisme, 2002

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig				Totaal
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoersbedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige bedrijven	Invoer tbv interne toeristische bestedingen	Productgebonden belastingen en subsidies	Handels- en vervoersmarges	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 = 1-10
Lopende prijzen											
	<i>mln euro</i>										
<i>Karakteristieke goederen en diensten</i>	3 390	7 076	4 984	888	2 316	2 446	310		-851		20 559
Horeca	3 301	6 872	4	0	206	382	188		0		10 952
Accommodatiediensten	2 260	47	0	0	0	0	45		0		2 352
Maaltijd- en drankverstreking	1 041	6 825	4	0	206	382	143		0		8 600
Vervoer	0	0	4 979	888	0	0	13		-553		5 327
Passagiersvervoer	0	0	4 968	0	0	0	0		-553		4 415
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	10	888	0	0	13		0		912
Diensten n.e.g.	89	204	2	0	2 110	2 064	109		-297		4 280
Culturele diensten	28	127	2	0	2 110	0	0		-239		2 028
Sport en overige recreatie	61	77	0	0	0	2 064	109		-58		2 252
<i>Niet-karakteristieke goederen en diensten</i>	0	1	2	2	11	0	3 084	1 811	1 029	1 907	7 847
<i>Totaal</i>	3 390	7 077	4 986	890	2 327	2 446	3 394	1 811	178	1 907	28 406
Constate prijzen											
<i>Karakteristieke goederen en diensten</i>	3 178	6 632	4 726	862	2 234	2 349	294		-799		19 476
Horeca	3 090	6 432	4	0	190	354	178		0		10 247
Accommodatiediensten	2 115	44	0	0	0	0	45		0		2 204
Maaltijd- en drankverstreking	975	6 388	4	0	190	354	133		0		8 043
Vervoer	0	0	4 720	862	0	0	13		-502		5 093
Passagiersvervoer	0	0	4 711	0	0	0	0		-502		4 209
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	10	862	0	0	13		0		884
Diensten n.e.g.	88	201	2	0	2 043	1 995	104		-297		4 136
Culturele diensten	29	125	2	0	2 043	0	0		-239		1 960
Sport en overige recreatie	59	76	0	0	0	1 995	104		-58		2 176
<i>Niet-karakteristieke goederen en diensten</i>	0	1	2	2	11	0	3 027	1 777	1 010	1 872	7 702
<i>Totaal</i>	3 178	6 633	4 728	864	2 245	2 349	3 321	1 777	211	1 872	27 178

Tabel 3
Toeristische bruto toegevoegde waarde, 2002

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig	Totaal
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoers bedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige Bedrijven	
	1	2	3	4	5	6	7	8 = 1-7
<i>mln euro</i>								
Lopende prijzen								
Toegevoegde waarde	1 883	3 439	3 054	630	944	1 085	1 616	12 651
Constante prijzen								
Toegevoegde waarde	1 724	3 053	2 766	628	907	1 034	1 581	11 693

Tabel 4
Toeristische werkgelegenheid, 2002

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig	Totaal
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoers bedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige Bedrijven	
	1	2	3	4	5	6	7	8 = 1-7
<i>x 1 000</i>								
Banen	50	172	41	28	37	32	25	383
Werkzame personen	46	153	38	27	30	25	23	341
Arbeidsvolume (vte's)	32	98	32	22	22	20	18	245

Tabel 1
Bestedingen intern toerisme, 2003

	Niet-ingezetenen				Ingezetenen								Duur- zame recrea- tie goe- deren	Sociale over drach- ten	Totaal
	Inkomend toerisme				Binnenlands toerisme										
	Bestemming Nederland				Bestemming Nederland				Bestemming buitenland ¹⁾						
	Zakelijk motief		Recreatief		Zakelijk motief		Recreatief		Zakelijk motief		Recreatief				
	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags			
	1A	1B	1C	1D	2A	2B	2C	2D	2E	2F	2G	2H	3A	3B	3C
Lopende prijzen															
	mln euro														
Karakteristieke goederen en diensten	31	779	179	1 933	791	655	9 331	1 992	44	486	26	2 515		1 578	20 340
Horeca	24	523	116	982	459	624	6 113	1 862	0	0	0	0		0	10 703
Accommodatiediensten	0	328	0	476	0	410	0	1 109	0	0	0	0		0	2 323
Maaltijd- en drankverstrekking	24	195	116	506	459	214	6 113	753	0	0	0	0		0	8 380
Vervoer	7	250	39	732	298	31	546	60	44	486	26	2 515		188	5 222
Passagiersvervoer	7	250	39	731	289	27	538	46	37	297	13	1 797		188	4 259
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	0	1	9	4	8	14	7	189	13	718		0	963
Diensten n.e.g.	0	6	24	219	34	0	2 672	70	0	0	0	0		1 390	4 415
Culturele diensten	0	6	13	147	16	0	915	58	0	0	0	0		936	2 091
Sport en overige recreatie	0	0	11	72	18	0	1 757	12	0	0	0	0		454	2 324
Niet-karakteristieke goederen en diensten	14	210	359	1 903	761	136	1 462	546	23	36	91	119	2 167	0	7 826
Totaal (excl. btw)	45	989	538	3 836	1 552	791	10 793	2 538	67	522	117	2 634	2 167	1 578	28 166
btw	4	71	67	369	0	0	1 024	218	0	0	14	46	412	12	2 237
Totaal (incl. btw)	49	1 061	605	4 206	1 552	791	11 816	2 756	67	522	131	2 679	2 578	1 590	30 404
Constate prijzen															
Karakteristieke goederen en diensten	31	782	175	1 932	764	643	9 037	1 938	44	499	25	2 580		1 514	19 964
Horeca	24	514	113	960	449	614	5 947	1 816	0	0	0	0		0	10 437
Accommodatiediensten	0	324	0	467	0	405	0	1 082	0	0	0	0		0	2 278
Maaltijd- en drankverstrekking	24	190	113	493	449	209	5 947	734	0	0	0	0		0	8 159
Vervoer	7	262	38	760	282	29	518	58	44	499	25	2 580		179	5 281
Passagiersvervoer	7	262	38	759	273	25	510	44	37	315	12	1 878		179	4 339
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	0	1	9	4	8	14	7	184	13	702		0	942
Diensten n.e.g.	0	6	24	212	33	0	2 572	64	0	0	0	0		1 335	4 246
Culturele diensten	0	6	13	141	15	0	864	52	0	0	0	0		900	1 991
Sport en overige recreatie	0	0	11	71	18	0	1 708	12	0	0	0	0		435	2 255
Niet-karakteristieke goederen en diensten	14	205	349	1 849	751	134	1 443	539	23	35	90	117	2 200	0	7 749
Totaal (excl. btw)	45	987	524	3 782	1 515	777	10 480	2 477	67	534	115	2 697	2 200	1 514	27 713
btw	4	71	66	364	0	0	994	213	0	0	14	47	418	11	2 202
Totaal (incl. btw)	49	1 058	590	4 146	1 515	777	11 474	2 690	67	534	129	2 744	2 618	1 525	29 915

¹⁾ Dit betreft alleen de binnenlandse bestedingen met betrekking tot reizen naar het buitenland.

Tabel 2
Toeristisch aanbod intern toerisme, 2003

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig			Totaal	
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoersbedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige bedrijven	Invoer tbv interne toeristische bestedingen	Productgebonden belastingen en subsidies	Handels- en vervoersmarges	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 = 1-10
Lopende prijzen											
	<i>mln euro</i>										
<i>Karakteristieke goederen en diensten</i>	3 328	6 812	4 870	945	2 400	2 542	349		-906		20 340
Horeca	3 246	6 621	3	0	223	400	211		0		10 703
Accommodatiediensten	2 233	45	0	0	0	0	45		0		2 323
Maaltijd- en drankverstrekking	1 013	6 576	3	0	223	400	166		0		8 380
Vervoer	0	0	4 865	945	0	0	11		-600		5 222
Passagiersvervoer	0	0	4 859	0	0	0	0		-600		4 259
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	7	945	0	0	11		0		963
Diensten n.e.g.	83	191	1	0	2 178	2 143	126		-307		4 415
Culturele diensten	28	124	1	0	2 178	0	0		-240		2 091
Sport en overige recreatie	55	67	0	0	0	2 143	126		-67		2 324
<i>Niet-karakteristieke goederen en diensten</i>	0	1	2	2	11	0	3 075	1 806	1 027	1 902	7 826
<i>Totaal</i>	3 328	6 813	4 872	947	2 411	2 542	3 424	1 806	121	1 902	28 166
Constate prijzen											
<i>Karakteristieke goederen en diensten</i>	3 262	6 627	4 910	924	2 301	2 467	339		-867		19 964
Horeca	3 181	6 441	3	0	218	389	205		0		10 437
Accommodatiediensten	2 189	45	0	0	0	0	44		0		2 278
Maaltijd- en drankverstrekking	992	6 396	3	0	218	389	161		0		8 159
Vervoer	0	0	4 906	924	0	0	11		-560		5 281
Passagiersvervoer	0	0	4 899	0	0	0	0		-560		4 339
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	7	924	0	0	11		0		942
Diensten n.e.g.	82	186	1	0	2 084	2 078	123		-307		4 246
Culturele diensten	27	119	1	0	2 084	0	0		-240		1 991
Sport en overige recreatie	55	67	0	0	0	2 078	123		-67		2 255
<i>Niet-karakteristieke goederen en diensten</i>	0	1	2	2	11	0	3 045	1 788	1 017	1 883	7 749
<i>Totaal</i>	3 262	6 628	4 912	926	2 312	2 467	3 384	1 788	150	1 883	27 713

Tabel 3
Toeristische bruto toegevoegde waarde, 2003

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig	Totaal
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoers bedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige Bedrijven	
	1	2	3	4	5	6	7	8 = 1-7
<i>mln euro</i>								
Lopende prijzen								
Toegevoegde waarde	1 800	3 303	2 798	738	982	1 100	1 630	12 353
Constate prijzen								
Toegevoegde waarde	1 759	3 194	2 985	630	935	1 068	1 611	12 183

Tabel 4
Toeristische werkgelegenheid, 2003

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig	Totaal
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoers bedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige Bedrijven	
	1	2	3	4	5	6	7	8 = 1-7
<i>x 1 000</i>								
Banen	48	169	40	27	36	32	26	378
Werkzame personen	44	151	37	26	29	25	25	337
Arbeidsvolume (vte's)	31	94	32	21	22	20	19	239

Tabel 1
Bestedingen intern toerisme, 2004

	Niet-ingezetenen				Ingezetenen								Duur- zame recrea- tie goe- deren	Sociale over drach- ten	Totaal
	Inkomend toerisme				Binnenlands toerisme										
	Bestemming Nederland				Bestemming Nederland				Bestemming buitenland ¹⁾						
	Zakelijk motief		Recreatief		Zakelijk motief		Recreatief		Zakelijk motief		Recreatief				
	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags			
	1A	1B	1C	1D	2A	2B	2C	2D	2E	2F	2G	2H	3A	3B	3C
Lopende prijzen	mln euro														
Karakteristieke goederen en diensten	31	789	168	2 003	821	668	9 519	2 084	44	468	24	2 636		1 567	20 822
Horeca	24	513	107	986	485	635	6 144	1 949	0	0	0	0		0	10 843
Accommodatiediensten	0	314	0	470	0	408	0	1 181	0	0	0	0		0	2 373
Maaltijd- en drankverstrekking	24	199	107	516	485	227	6 144	768	0	0	0	0		0	8 470
Vervoer	7	270	39	790	302	33	617	60	44	468	24	2 636		164	5 454
Passagiersvervoer	7	270	39	789	293	29	609	46	38	287	12	1 895		164	4 478
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	0	1	9	4	8	14	6	181	12	741		0	976
Diensten n.e.g.	0	6	22	227	34	0	2 758	75	0	0	0	0		1 403	4 525
Culturele diensten	0	6	12	153	16	0	948	63	0	0	0	0		957	2 155
Sport en overige recreatie	0	0	10	74	18	0	1 810	12	0	0	0	0		446	2 370
Niet-karakteristieke goederen en diensten	14	210	360	1 898	761	136	1 459	543	23	36	91	119	2 311	0	7 961
Totaal (excl. btw)	45	999	528	3 901	1 582	804	10 978	2 627	67	504	115	2 755	2 311	1 567	28 783
btw	4	71	66	375	0	0	1 044	230	0	0	14	47	332	10	2 193
Totaal (incl. btw)	49	1 070	594	4 276	1 582	804	12 022	2 857	67	504	129	2 802	2 643	1 577	30 976
Constante prijzen															
Karakteristieke goederen en diensten	31	793	165	1 993	801	666	9 328	2 042	43	469	24	2 668		1 545	20 563
Horeca	24	517	105	981	479	633	6 033	1 908	0	0	0	0		0	10 680
Accommodatiediensten	0	322	0	474	0	408	0	1 160	0	0	0	0		0	2 364
Maaltijd- en drankverstrekking	24	195	105	507	479	225	6 033	748	0	0	0	0		0	8 316
Vervoer	7	270	38	793	288	33	594	64	43	469	24	2 668		162	5 448
Passagiersvervoer	7	270	38	792	279	29	586	50	37	288	12	1 925		157	4 470
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	0	1	9	4	8	14	6	181	12	743		0	978
Diensten n.e.g.	0	6	22	219	34	0	2 701	70	0	0	0	0		1 383	4 435
Culturele diensten	0	6	12	147	16	0	911	58	0	0	0	0		932	2 082
Sport en overige recreatie	0	0	10	72	18	0	1 790	12	0	0	0	0		451	2 353
Niet-karakteristieke goederen en diensten	14	205	351	1 844	751	134	1 440	536	23	35	90	117	2 383	0	7 923
Totaal (excl. btw)	45	998	516	3 837	1 552	800	10 768	2 578	66	504	114	2 785	2 383	1 545	28 486
btw	4	71	65	369	0	0	1 024	226	0	0	14	48	342	10	2 173
Totaal (incl. btw)	49	1 069	581	4 206	1 552	800	11 792	2 804	66	504	128	2 833	2 725	1 555	30 659

¹⁾ Dit betreft alleen de binnenlandse bestedingen met betrekking tot reizen naar het buitenland.

Tabel 2
Toeristisch aanbod intern toerisme, 2004

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig			Totaal	
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoersbedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige bedrijven	Invoer tbv interne toeristische bestedingen	Productgebonden belastingen en subsidies	Handels- en vervoersmarges	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 = 1-10
Lopende prijzen											
	<i>mln euro</i>										
<i>Karakteristieke goederen en diensten</i>	3 428	6 838	5 057	957	2 487	2 558	389		-892		20 822
Horeca	3 343	6 644	2	0	237	402	215		0		10 843
Accommodatiediensten	2 283	43	0	0	0	0	47		0		2 373
Maaltijd- en drankverstrekking	1 060	6 601	2	0	237	402	168		0		8 470
Vervoer	0	0	5 053	957	0	0	11		-567		5 454
Passagiersvervoer	0	0	5 045	0	0	0	0		-567		4 478
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	8	957	0	0	11		0		976
Diensten n.e.g.	85	194	2	0	2 250	2 156	163		-325		4 525
Culturele diensten	29	125	2	0	2 250	0	0		-251		2 155
Sport en overige recreatie	56	69	0	0	0	2 156	163		-74		2 370
<i>Niet-karakteristieke goederen en diensten</i>	0	1	2	2	11	0	3 178	1 818	1 034	1 915	7 961
<i>Totaal</i>	3 428	6 839	5 059	959	2 498	2 558	3 567	1 818	142	1 915	28 783
Constate prijzen											
<i>Karakteristieke goederen en diensten</i>	3 399	6 718	5 070	959	2 414	2 534	382		-913		20 563
Horeca	3 314	6 528	2	0	233	392	211		0		10 680
Accommodatiediensten	2 273	45	0	0	0	0	46		0		2 364
Maaltijd- en drankverstrekking	1 041	6 483	2	0	233	392	165		0		8 316
Vervoer	0	0	5 066	959	0	0	11		-588		5 448
Passagiersvervoer	0	0	5 058	0	0	0	0		-588		4 470
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	8	959	0	0	11		0		978
Diensten n.e.g.	85	190	2	0	2 181	2 142	160		-325		4 435
Culturele diensten	28	122	2	0	2 181	0	0		-251		2 082
Sport en overige recreatie	57	68	0	0	0	2 142	160		-74		2 353
<i>Niet-karakteristieke goederen en diensten</i>	0	1	2	2	11	0	3 165	1 809	1 028	1 905	7 923
<i>Totaal</i>	3 399	6 719	5 072	961	2 425	2 534	3 547	1 809	115	1 905	28 486

Tabel 3
Toeristische bruto toegevoegde waarde, 2004

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig	Totaal
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoers bedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige Bedrijven	
	1	2	3	4	5	6	7	8 = 1-7
<i>mln euro</i>								
Lopende prijzen								
Toegevoegde waarde	1 838	3 310	2 853	738	998	1 145	1 659	12 541
Constate prijzen								
Toegevoegde waarde	1 831	3 187	2 961	755	958	1 120	1 650	12 462

Tabel 4
Toeristische werkgelegenheid, 2004

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig	Totaal
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoers bedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige Bedrijven	
	1	2	3	4	5	6	7	8 = 1-7
<i>x 1 000</i>								
Banen	48	164	39	27	36	32	28	374
Werkzame personen	45	145	36	26	30	25	27	334
Arbeidsvolume (vte's)	31	90	31	21	23	20	21	237

Tabel 1
Bestedingen intern toerisme, 2005

	Niet-ingezetenen				Ingezetenen								Duur- zame recrea- tie goe- deren	Sociale over drach- ten	Totaal
	Inkomend toerisme				Binnenlands toerisme										
	Bestemming Nederland				Bestemming Nederland				Bestemming buitenland ¹⁾						
	Zakelijk motief		Recreatief		Zakelijk motief		Recreatief		Zakelijk motief		Recreatief				
	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags			
	1A	1B	1C	1D	2A	2B	2C	2D	2E	2F	2G	2H	3A	3B	3C
Lopende prijzen	mln euro														
Karakteristieke goederen en diensten	31	808	172	2 058	842	679	9 715	2 128	46	489	26	2 752		1 600	21 346
Horeca	24	520	109	1 001	492	645	6 251	1 988	0	0	0	0		0	11 031
Accommodatiediensten	0	318	0	477	0	414	0	1 205	0	0	0	0		0	2 415
Maaltijd- en drankverstrekking	24	202	109	524	492	231	6 251	783	0	0	0	0		0	8 616
Vervoer	7	282	41	825	315	34	645	63	46	489	26	2 752		171	5 696
Passagiersvervoer	7	282	41	824	306	30	637	48	40	300	13	1 979		171	4 678
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	0	1	9	4	8	15	6	189	13	773		0	1 018
Diensten n.e.g.	0	6	22	232	35	0	2 819	77	0	0	0	0		1 429	4 619
Culturele diensten	0	6	12	156	16	0	968	64	0	0	0	0		975	2 198
Sport en overige recreatie	0	0	10	75	18	0	1 850	12	0	0	0	0		454	2 421
Niet-karakteristieke goederen en diensten	15	218	371	1 968	787	141	1 511	564	24	37	94	123	2 296	0	8 149
Totaal (excl. btw)	46	1 026	543	4 026	1 629	820	11 226	2 692	70	526	120	2 875	2 296	1 600	29 495
btw	4	74	69	381	0	0	1 056	225	0	0	14	47	435	12	2 319
Totaal (incl. btw)	50	1 100	612	4 407	1 629	820	12 282	2 917	70	526	134	2 922	2 731	1 612	31 814
Constante prijzen															
Karakteristieke goederen en diensten	31	790	169	2 011	823	666	9 535	2 089	45	474	25	2 669		1 570	20 897
Horeca	24	511	107	984	484	633	6 141	1 953	0	0	0	0		0	10 836
Accommodatiediensten	0	312	0	469	0	407	0	1 184	0	0	0	0		0	2 372
Maaltijd- en drankverstrekking	24	199	107	515	484	226	6 141	769	0	0	0	0		0	8 464
Vervoer	7	273	40	800	305	33	625	61	45	474	25	2 669		166	5 523
Passagiersvervoer	7	273	40	799	297	29	618	47	39	291	13	1 919		166	4 536
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	0	1	9	4	8	15	6	183	13	750		0	987
Diensten n.e.g.	0	6	22	227	34	0	2 769	75	0	0	0	0		1 404	4 538
Culturele diensten	0	6	12	153	16	0	951	63	0	0	0	0		958	2 160
Sport en overige recreatie	0	0	10	74	18	0	1 818	12	0	0	0	0		446	2 378
Niet-karakteristieke goederen en diensten	15	211	360	1 907	763	137	1 464	547	23	36	91	119	2 225	0	7 898
Totaal (excl. btw)	45	1 001	528	3 918	1 586	803	11 000	2 636	68	510	116	2 788	2 225	1 570	28 795
btw	4	72	67	371	0	0	1 035	221	0	0	14	46	422	12	2 264
Totaal (incl. btw)	49	1 073	596	4 290	1 586	803	12 035	2 857	68	510	130	2 833	2 647	1 582	31 059

¹⁾ Dit betreft alleen de binnenlandse bestedingen met betrekking tot reizen naar het buitenland.

Tabel 2
Toeristisch aanbod intern toerisme, 2005

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig			Totaal	
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoersbedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige bedrijven	Invoer tbv interne toeristische bestedingen	Productgebonden belastingen en subsidies	Handels- en vervoersmarges	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 = 1-10
Lopende prijzen											
	<i>mln euro</i>										
<i>Karakteristieke goederen en diensten</i>	3 486	6 961	5 282	998	2 537	2 610	396		-923		21 346
Horeca	3 399	6 763	2	0	241	408	218		0		11 031
Accommodatiediensten	2 323	44	0	0	0	0	48		0		2 415
Maaltijd- en drankverstreking	1 076	6 719	2	0	241	408	170		0		8 616
Vervoer	0	0	5 278	998	0	0	12		-592		5 696
Passagiersvervoer	0	0	5 270	0	0	0	0		-592		4 678
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	8	998	0	0	12		0		1 018
Diensten n.e.g.	87	198	2	0	2 296	2 202	167		-331		4 619
Culturele diensten	30	128	2	0	2 296	0	0		-256		2 198
Sport en overige recreatie	57	70	0	0	0	2 202	167		-75		2 421
<i>Niet-karakteristieke goederen en diensten</i>	0	1	2	2	11	0	3 203	1 880	1 069	1 980	8 149
<i>Totaal</i>	3 486	6 962	5 284	1 000	2 548	2 610	3 600	1 880	146	1 980	29 495
Constate prijzen											
<i>Karakteristieke goederen en diensten</i>	3 425	6 842	5 145	968	2 499	2 564	386		-932		20 897
Horeca	3 339	6 647	2	0	236	398	214		0		10 836
Accommodatiediensten	2 281	45	0	0	0	0	46		0		2 372
Maaltijd- en drankverstreking	1 058	6 602	2	0	236	398	168		0		8 464
Vervoer	0	0	5 141	968	0	0	11		-597		5 523
Passagiersvervoer	0	0	5 133	0	0	0	0		-597		4 536
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	8	968	0	0	11		0		987
Diensten n.e.g.	86	195	2	0	2 263	2 166	162		-335		4 538
Culturele diensten	29	127	2	0	2 263	0	0		-260		2 160
Sport en overige recreatie	57	68	0	0	0	2 166	162		-74		2 378
<i>Niet-karakteristieke goederen en diensten</i>	0	1	2	2	11	0	3 105	1 822	1 035	1 919	7 898
<i>Totaal</i>	3 425	6 843	5 147	970	2 510	2 564	3 492	1 822	104	1 919	28 795

Tabel 3
Toeristische bruto toegevoegde waarde, 2005

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig	Totaal
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoers bedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige Bedrijven	
	1	2	3	4	5	6	7	8 = 1-7
<i>mln euro</i>								
Lopende prijzen								
Toegevoegde waarde	1 901	3 423	2 951	763	1 033	1 184	1 717	12 972
Constate prijzen								
Toegevoegde waarde	1 866	3 246	3 016	769	976	1 141	1 681	12 695

Tabel 4
Toeristische werkgelegenheid, 2005

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig	Totaal
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoers bedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige Bedrijven	
	1	2	3	4	5	6	7	8 = 1-7
<i>x 1 000</i>								
Banen	48	165	39	27	36	32	28	375
Werkzame personen	45	146	36	26	30	25	27	335
Arbeidsvolume (vte's)	31	91	31	21	23	19	21	237

Tabel 1
Bestedingen intern toerisme, 2006

	Niet-ingezetenen				Ingezetenen								Duur- zame recrea- tie goe- deren	Sociale over drach- ten	Totaal
	Inkomend toerisme				Binnenlands toerisme										
	Bestemming Nederland				Bestemming Nederland				Bestemming buitenland ¹⁾						
	Zakelijk motief		Recreatief		Zakelijk motief		Recreatief		Zakelijk motief		Recreatief				
	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags	Een- daags	Meer- daags			
	1A	1B	1C	1D	2A	2B	2C	2D	2E	2F	2G	2H	3A	3B	3C
Lopende prijzen															
	mln euro														
Karakteristieke goederen en diensten	33	843	179	2 141	876	710	10 131	2 226	47	505	26	2 847		1 659	22 222
Horeca	26	544	114	1 048	515	675	6 543	2 081	0	0	0	0		0	11 545
Accommodatiediensten	0	333	0	500	0	434	0	1 262	0	0	0	0		0	2 527
Maaltijd- en drankverstrekking	26	212	114	548	515	241	6 543	819	0	0	0	0		0	9 018
Vervoer	7	292	42	853	325	35	666	66	47	505	26	2 847		177	5 888
Passagiersvervoer	7	292	42	852	316	31	658	50	41	310	13	2 048		177	4 837
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	0	1	9	4	8	16	6	195	13	799		0	1 051
Diensten n.e.g.	0	6	23	240	36	0	2 922	79	0	0	0	0		1 482	4 789
Culturele diensten	0	6	13	162	17	0	1 004	67	0	0	0	0		1 011	2 279
Sport en overige recreatie	0	0	11	78	19	0	1 918	13	0	0	0	0		471	2 510
Niet-karakteristieke goederen en diensten	16	225	384	2 035	814	146	1 562	583	25	38	97	127	2 374	0	8 426
Totaal (excl. btw)	49	1 068	563	4 176	1 690	856	11 693	2 809	72	543	123	2 974	2 374	1 659	30 648
btw	4	80	75	412	0	0	1 141	243	0	0	15	51	470	13	2 505
Totaal (incl. btw)	53	1 147	638	4 588	1 690	856	12 834	3 053	72	543	138	3 025	2 844	1 672	33 153
Constate prijzen															
Karakteristieke goederen en diensten	32	825	175	2 097	858	696	9 928	2 183	46	494	25	2 783		1 623	21 766
Horeca	25	534	112	1 028	506	662	6 417	2 041	0	0	0	0		0	11 324
Accommodatiediensten	0	326	0	490	0	425	0	1 237	0	0	0	0		0	2 479
Maaltijd- en drankverstrekking	25	207	112	538	506	237	6 417	804	0	0	0	0		0	8 845
Vervoer	7	285	41	834	318	34	651	65	46	494	25	2 783		173	5 755
Passagiersvervoer	7	285	41	833	309	30	643	49	40	303	13	2 002		173	4 728
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	0	1	9	4	8	16	6	191	13	781		0	1 027
Diensten n.e.g.	0	6	23	235	35	0	2 860	78	0	0	0	0		1 450	4 687
Culturele diensten	0	6	12	158	17	0	982	65	0	0	0	0		990	2 231
Sport en overige recreatie	0	0	10	77	19	0	1 878	12	0	0	0	0		461	2 456
Niet-karakteristieke goederen en diensten	16	218	372	1 974	790	142	1 515	565	24	37	94	123	2 303	0	8 173
Totaal (excl. btw)	47	1 044	548	4 070	1 648	838	11 444	2 749	70	530	119	2 906	2 303	1 623	29 939
btw	4	78	73	401	0	0	1 116	238	0	0	15	50	456	13	2 445
Totaal (incl. btw)	52	1 121	621	4 472	1 648	838	12 560	2 987	70	530	134	2 956	2 759	1 636	32 384

¹⁾ Dit betreft alleen de binnenlandse bestedingen met betrekking tot reizen naar het buitenland.

Tabel 2
Toeristisch aanbod intern toerisme, 2006

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig			Totaal	
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoersbedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige bedrijven	Invoer tbv interne toeristische bestedingen	Productgebonden belastingen en subsidies	Handels- en vervoersmarges	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 = 1-10
Lopende prijzen											
	<i>mln euro</i>										
<i>Karakteristieke goederen en diensten</i>	3 648	7 283	5 462	1 031	2 632	2 710	413		-956		22 222
Horeca	3 558	7 078	2	0	252	427	228	0	0		11 545
Accommodatiediensten	2 432	46	0	0	0	0	50	0	0		2 527
Maaltijd- en drankverstreking	1 126	7 033	2	0	252	427	178	0	0		9 018
Vervoer	0	0	5 458	1 031	0	0	12		-612		5 888
Passagiersvervoer	0	0	5 449	0	0	0	0	0	-612		4 837
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	9	1 031	0	0	12	0	0		1 051
Diensten n.e.g.	90	205	2	0	2 380	2 283	173		-343		4 789
Culturele diensten	31	132	2	0	2 380	0	0	0	-265		2 279
Sport en overige recreatie	59	73	0	0	0	2 283	173	0	-78		2 510
<i>Niet-karakteristieke goederen en diensten</i>	0	1	2	2	12	0	3 312	1 944	1 106	2 047	8 426
<i>Totaal</i>	3 648	7 285	5 464	1 033	2 644	2 710	3 725	1 944	150	2 047	30 648
Constate prijzen											
<i>Karakteristieke goederen en diensten</i>	3 578	7 148	5 362	1 007	2 584	2 653	402		-968		21 766
Horeca	3 489	6 947	2	0	247	416	223		0		11 324
Accommodatiediensten	2 384	47	0	0	0	0	48	0	0		2 479
Maaltijd- en drankverstreking	1 105	6 900	2	0	247	416	175	0	0		8 845
Vervoer	0	0	5 358	1 007	0	0	12		-622		5 755
Passagiersvervoer	0	0	5 350	0	0	0	0	0	-622		4 728
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	9	1 007	0	0	12	0	0		1 027
Diensten n.e.g.	89	201	2	0	2 337	2 237	167		-346		4 687
Culturele diensten	30	131	2	0	2 337	0	0	0	-269		2 231
Sport en overige recreatie	59	70	0	0	0	2 237	167	0	-77		2 456
<i>Niet-karakteristieke goederen en diensten</i>	0	1	2	2	11	0	3 213	1 885	1 071	1 986	8 173
<i>Totaal</i>	3 578	7 149	5 364	1 009	2 596	2 653	3 615	1 885	104	1 986	29 939

Tabel 3
Toeristische bruto toegevoegde waarde, 2006

	Horeca		Vervoer, opslag en communicatie		Cultuur, sport en recreatie		Overig	Totaal
	Accommodatie-bedrijven	Restaurants en cafés	Vervoers bedrijven	Reisbureaus e.d.	Culturele instellingen	Overige recreatie-bedrijven	Overige Bedrijven	
	1	2	3	4	5	6	7	8 = 1-7
Lopende prijzen	<i>mln euro</i>							
Toegevoegde waarde	1 992	3 588	3 093	800	1 082	1 241	1 800	13 596
Constate prijzen								
Toegevoegde waarde	1 959	3 409	3 167	808	1 025	1 198	1 765	13 330